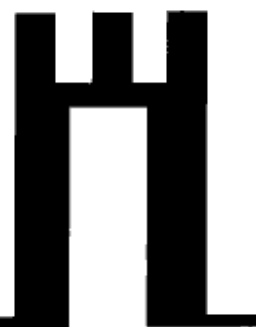

hláska

ročník XV, 2004, č.2

Věž kostela sv. Jiří v Bořitově

Jan Štětina

Kostel sv. Jiří v Bořitově (okr. Blansko) je známý především díky románským a pozdně gotickým nástěnným malbám v interiéru. Zajímavou součástí objektu představuje západní věž, donedávna v odborné literatuře nejednoznačně datovaná a interpretovaná. Věži bývá přisuzována fortifikační funkce a proto je předmětem tohoto sdělení.

Kostel sv. Jiří je orientovaná jednodílná stavba s polygonálně uzavřeným, šířku lodí mírně přesahujícím presbytářem, na nějž se na jihu váže kaple sv. Anny s oratoří v patře. Na severu ke kněžišti přiléhá obdélná patrová sakristie s polygonem vnějšího schodiště. Před západní průčelí obdélné lodi předstupuje třípatrová hranolová věž s točným schodištěm uvnitř přístavku při severním boku.

Kostel zaujal strategicky výhodnou výšinu nad sběžištěm cest. Západní vedla k Černé Hoře, podél potoka běžící severojižní komunikace tvořila osu osídlení, které se koncentrovalo zejména severně od kostela, kolem nepravidelné návsi. Kostelní návrší zpřístupňovala od severu i jihu místní cesta. Vyvýšenina na východě a severovýchodě souvisela s okolní náhorní rovinou, možné výškové rozdíly či stopy fortifikace areálu zcela setřel rozsáhlý, dodnes užívaný hřbitov.

Kostel v Bořitově poposal již Jindřich Wankel,¹⁾ který informoval i o nástěnných malbách. Objektu se věnoval i František Lipka,²⁾ maliřskou výzdobou chrámu se podrobně zabývala Vlasta Kratinová³⁾ a stručně Jiří Mašín,⁴⁾ románskou fází kostela zminil Zdeněk Kudělka.⁵⁾ Informace o stavebním vývoji objektu shrnul nejnověji Bohumil Samek,⁶⁾ do historického kontextu kostel zařadil autoři publikace Hradý okresu Blansko.⁷⁾ Heslo katalogu výstavy Od gotiky k renesanci pojednává o pozdně gotických malbách.⁸⁾

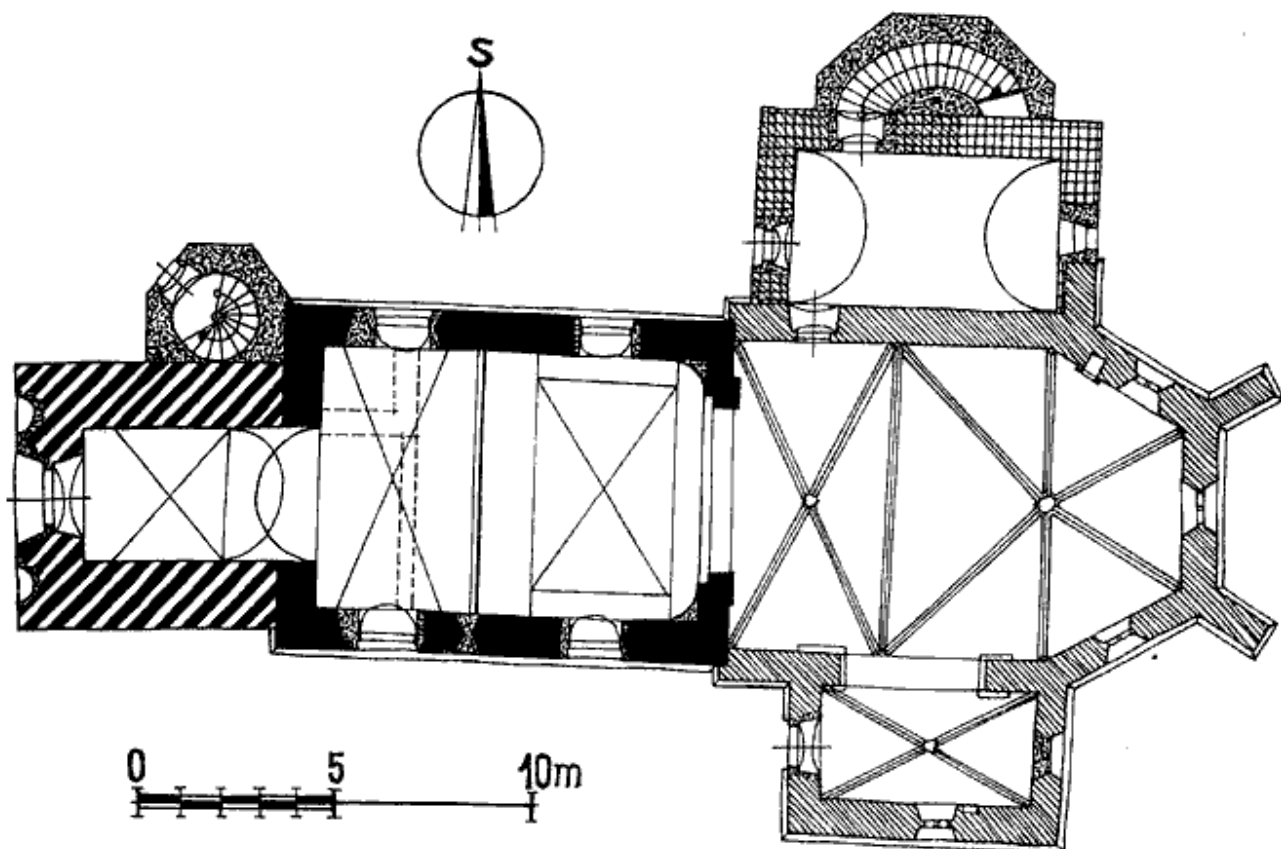
Prvním doloženým držitelem Bořítova byl Svěslav, figurující roku 1239 jako svědek na listině kláštera Hradisko.⁹⁾ Vznik osídlení je možno posunout blíže k roku 1200, kdy probíhala kolonizace zdejšího území. V této době zřejmě vybudovali románský kostel i v nedaleké Doubravici¹⁰⁾ a v Újezdu u Černé Hory. Část Bořítova se roku 1355 dostala do majetku držitelů blízké Černé Hory, pánů z Boskovic. Bořítovskou tvrz ještě mezi lety

1437 - 81 vlastnil rod Nosků z Hostěrádek. V letech 1432 - 75 část vsi s kostelem patřila Benešovi z Boskovic a jeho manželce Machně ze Šternberka. Patronátní právo kostela náleželo pánům z Boskovic, kostel byl farní i pro Černou Horu. V majetku vlastníků černoohorského panství vesnice zůstala až do zrušení patrimoniální správy.

Románský kostel sv. Jiří v Bořitově tvořila obdélná loď rozměrů cca 11,5 x 9 m, zbudovaná z tesaných pískovcových kvádrů. V horní partii zdíva, pod původním obloučkovým vlysem, zubořezem a římsou, obsahuje pětici úzkých zazděných okének s půlkruhovými záklenky - dvojicí na severu, tři na jihu. V severozápadním nároží lodi stála původní zvonice (viz dále), z níž pochází tři trojnásobně sružená okénka, později druhotně osazená. Tvar původního kněžiště neznáme (apsida?), v západní části lodi stávala podklenutá tribuna. Sídlo držitelů Bořítova - dvorec a později tvrz - existovalo snad jižně nebo jihozápadně od kostela, nejdále v místech objektu nynější fary. B. Samek výstavbu románského kostela klade do období po r. 1200. Významné přestavby a rozšíření se kostelu dostalo v pozdní gotice, kdy vzniklo nové kněžiště s jižní kaplí. V rámci této stavební akce vznikla pravděpodobně i západní věž.

Mohutná třípatrová věž je představena před románské západní průčelí kostela. Hranol na půdorysu asi 6,7 x 6,7 m je vůči podélné ose chrámu posunut mírně k jihu, neznatelně lichoběžný půdorys věže způsobilo šikmé nasazení její západní stěny. Věž má v přízemí zdívo silné cca 160 cm, u východní stěny je této šířky dosaženo zesílením románské západní zdi kostelní lodi. V partii nad střechou východní fasáda věže licuje s východním lícem staršího střešního štítu. Exteriér věže kryje novodobá tvrdá omítka a postrádá jakékoli členění, krom omítkového rámování otvorů v přízemí. Věž by měla být postavena z hrubě otesaných pískovcových bloků. Ve vazbě zdíva mohlo být užito kvádrů z rozebraných částí románského kostela (zvonice, apside). Z pískovcových bloků se však ve zdejší oblasti stavělo prakticky až do 20. století. Armovací kvádry na nárožích buď chybí, nebo nebyly při poslední obnově omítky prezentovány.

Vstup v ose západního průčelí věže má šikmé špalety, lomený záklenek a v dnešní formě s jednoduchým ka-

Bořitov, kostel sv. Jiří. Půdorys podle B. Samka, upravil autor. Černě románské zdivo, silně šrafované západní věž (asi konec 15. stol.), šrafované pozdně gotické, křížkované asi pol. 16. stol., tečkované barokní zdiva a úpravy z 19. stol. Čárkovaně obrys románské tribuny a věže, u sakristie šrafovou zvýrazněn minimální rozsah uvažovaného pozdně gotického zdiva

menným ostěním pochází z 19. století. Stejněho stáří jsou i dvě vysoké niky po jeho stranách. Podvěží vždy sloužilo vstupu do kostela. Dnes má nízkou valenou klenbu s dotýkajícími se lunetami. Na východě se k ní připojuje široký půlkruhový pas, jímž se podvěží otevírá do lodi. B. Samek zaklenutí vstupního prostoru klade do let 1840 - 1858.

První i druhé patro věže zpřístupňuje točité schodiště, ukryté v polygonálním přístavku při styku severní stěny věže a západní zdi kostela. I schodišťový šnek pochází až z doby kolem poloviny 19. století. Do prvního patra věže vede od severu obdélný vstup s trámkovou zárubeň v severním lici. Do nároží východní špalety vstupní chodbičky je vetknuta kamenná kroupka. Místnost je zaklenuta valenou klenbou s dvěma styčnými lunetami. Západní a jižní stěna obsahuje okna, mírně mimo střed východní stěny je umístěn vstup na kostelní krucht. Okenní nika tvoří segmentem završený výklenek s mírně rozevřenými špaletami. Pod okenními výklenky pokračuje zdivo v plně šíři. Nika ve východní stěně je výrazně vyosena k východu. Pískovcová okenní ostění mají podobu obdélníků s okosením horních dvou třetin obvodu, svedeným do šikmé, nad parapetem pravoúhle zalomené plošky. Půlkruhovou archivoltou ukončený portál na krucht (šířka 94 cm, výška 175 cm) je překvapivě situován tak, že jeho okosená hrana nesměhuje do místnosti ve věži, ale do chodbičky průchodu na krucht. Dnešní umístění portálu není původní. Druhé patro kostelní věže má dřevěný strop, nesený čtveřicí trámů s okosenými hranami. Vstup vroubí dřevěná zárubeň, okna zde původně bývala tři (proti dru-

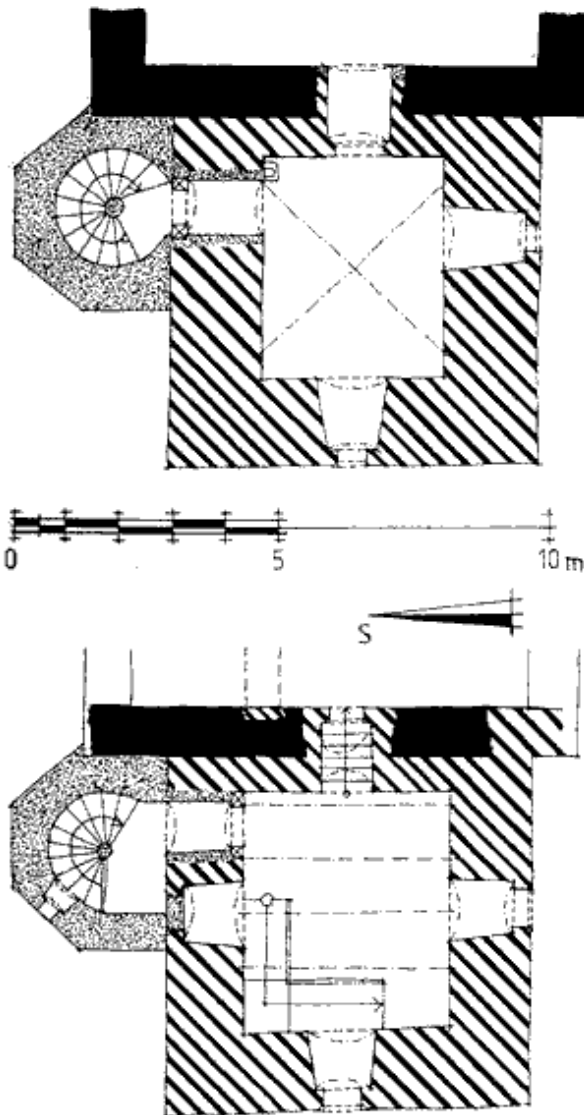
hému patru i v severní zdi, jak dokladuje dnes slepý výklenek). Okenní niky jsou shodné jako v nižším patře, pouze ostění oken mají větší rozměry (šíře 70 cm, výše 90 cm). Na severním průčelí věže se pod krovem schodišťového tělesa zachovala původní exteriérová úprava kolem severního, od 19. století zazděného okna. Pískovcové ostění bylo v rozsahu okosení a části lici plochy přiznáno a po jeho obvodu obíhala hlazená omítková pasparta. Okolní zdivo kryla tmavší omítka hrubší struktury. Skrz východní, asi 155 cm silnou zeď věže stoupá schodiště s původními cihlovými stupni k portálu, vedoucímu na půdu kostela. Omítané stěny průchodu jsou cihlové, k východu mírně stoupající valená klenba má půlkruhový profil. Pískovcový portál s půlkruhovou archivoltou (šíře 73, výše 152 cm) má obvodové okosení, svedené nad prahem do pravoúhlých výběhů prostřednictvím šikmých trojúhelných plošek. Portál, opatřený vrstvou vápenných nátěrů, lícuje s východním čelem románského střešního štítu lodi, do nějž byl druhotně zabudován. Třetí, zvonicevé patro zpřístupňuje novodobé dřevěné schodiště. Jeho interiér se od severu, jihu a západu otevírá trojnásobně sdruženými okénky, pocházejícími z románského kostela. Okna, vsazená do vnitřní segmentově završené niky, dělí polygonální dřiky, zakončené krychlovými hlavicemi přecházejícími v lichoběžné patky, vynášející trojici půlkruhových okenních záklenků. Třetí patro bylo během průzkumu nepřístupné. V lokálních narušeních omítek interiéru druhého patra je patrná skladba zdiva z neopracovaných pískovcových kamenů. Uplatnily se i v záklenku niky severního okna.

Východní zeď věže nastavěli na původní románský západní štít lodi, tvořený velkými, pečlivě tesanými pískovcovými kvádry. Asi 81 cm severně od severní stojky portálu z druhého patra věže zdívo štítu vertikálně dělí svislá, 55 - 60 cm široká jizva, zaomítaná hrubou omítkou. Shodná malta kryje i zdívo v okolí dodatečně prolomeného portálu z věže. Kvádrové zdívo vpravo od svislé jizvy má odlišný spárofez než zdívo štítu vlevo. To pokračuje do vzdálenosti asi 235 cm od jižní stojky portálu, pak následuje mladší lomové zdívo se zčásti druhotně použitými kvádry. Přibližně nad vstupním portálem do podkroví se ve štítu intaktně dochovala obdélná nika s monolitickým překladem, tvořeným pískovcovým kvádrem (šířka ústí niky 49 cm, výška 40 cm, hloubka niky 49 cm). Západní čelo niky tvoří pískovcová deska s asymetricky umístěným kruhovým větracím otvorem světlosti 12 cm lemovaným okosením. Románský otvor od západu dodatečně zaslepilo zdívo kostelní věže.

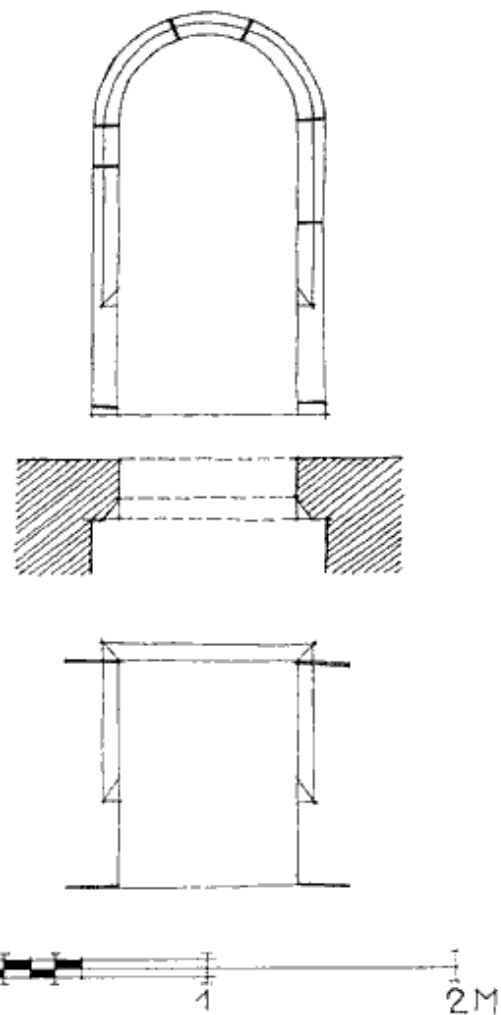
Získané informace umožňují rekonstrukci stavebního vývoje západní části kostela i funkční interpretaci věže. Severozápadní nároží kostelní lodi zaujímal románská věž o délce hrany asi 3,5 m, vtažená do interiéru

kostela. Na existenci věže upozorňuje absence římsy, zubořezu a obloučkového vlysu na západní části severního průčelí, i svislá jizva na vnitřním lici západního štítu. Šíře jizvy udává i přibližnou šířku zdíva věže - asi 60 cm. Románská věž vznikla nad severní třetinou původně klenuté západní tribuny. Obavy z ohrožení stability věže nedovolily realizaci okna severní stěny lodi v rozsahu podvěží (proti trojici oken v jižní zdi jsou v severní zdi pouze okna dvě). Vnitřní dělení věže dnes nelze rekonstruovat. Krom přízemí, souvisejícího s tribunou, bylo asi dřevěné, stejně jako komunikace mezi patry. K výbavě zvonicového patra věže patřila jistě i tři trojnásobně sdružená okna, osazená dnes ve třetím patře stávající věže.

Třípatrová západní věž vznikla, s ohledem na druhotné použití románských architektonických detailů, v časové návaznosti na demolici původní věže. Posunutí věže z osy kostela k jihu neumíme vysvětlit, stejně jako absenci severního okna prvního patra. Pravděpodobně plochostropé přízemí, sloužící vstupu do kostela, postrádalo spojení s dalšími patry. Podobu původního vstupního portálu neznáme a nevíme ani, zda stávající lomený portál navazuje na původní řešení. Do prvního patra věže

Plán 1. (nahore) a 2. patra věže. Stáří zdív v popisce půdorysu

Portál do podkroví lodi a okno 2. patra věže

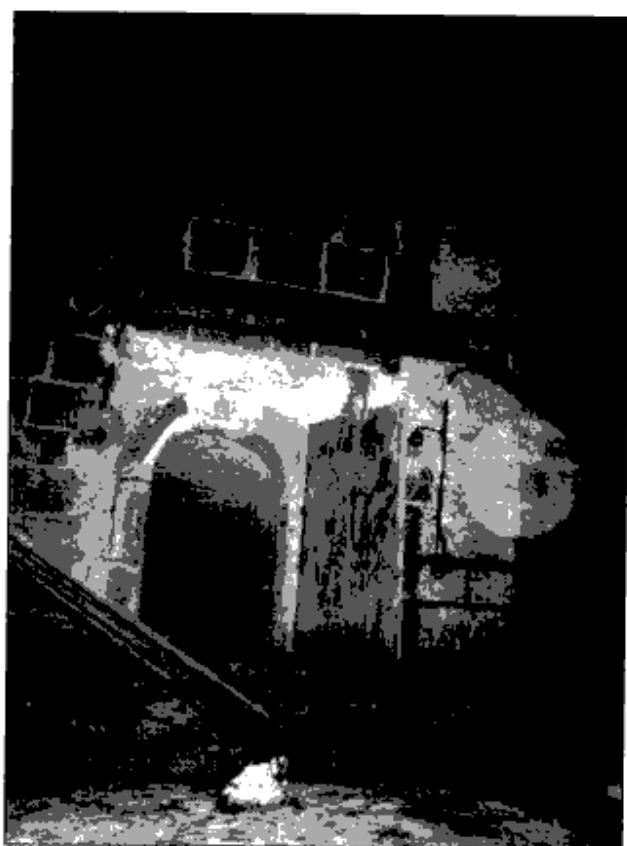
vedl jediný vstup okoseným půlkruhově uzavřeným portálem, přístupným po žebříku či dřevěném schodišti z románské tribuny. Přibližnou úroveň podlahy tribuny fixuje dodnes její odhalené severní i jižní klenební čelo. Neklenutou, dvojicí obdélných okének osvětlenou místnost prvního patra s analogickou prostorou ve druhém patře spojovalo snad žebříkové schodiště. Jinak by totiž druhé a třetí patro věže zůstaly zcela izolovány, pomíne-li dnes neprokazatelný přístup přes podkroví lodí. Ve věži bořitovského kostela se nepodařilo zjistit žádné prvky, svědčící o její primární fortifikační funkci. Bohužel neznáme přesnou podobu vstupu do 1. patra věže z prostoru lodí. Při vestavbě kostelní kruchty v polovině 19. století došlo mj. k přenesení vstupního portálu. Nevíme tedy nic o jeho eventuálních obranných zařízeních. Okna prvního i druhého patra věže, vsunutá v hlubokých a těsných výklencích, nebyla uzpůsobena obraně, postrádala patrně i závorami zajištěné okenice. Nelze vyloučit strážní využití oken, ačkoli chyběla úprava niky se sedátkem. Třetí patro věže sloužilo jako zvonice. Její druhotně osazená okénka bývají považována za projev tzv. románské renesance. Použití prvků z původní věže můžeme snad vysvětlit spíše důvody utilitárními. Nad čtyřmi zděnými podlažími není vyloučena existence obranného patra či polopatra lehčí konstrukce, krytého pravděpodobně vysokou střešou. Exteriér věže kryla hrubá omítka okrové barvy, okna lemovaly bílé hlazené omítkové pasparty.

Západní věž bořitovského kostela vznikla nepochybně koncem 15. století. I při absenci jednoznačných fortifikačních prvků věž jistě mohla v případě ohrožení sloužit k úschově cenností nebo části obyvatel vesnice. Stavbu mohutné kostelní věže lze patrně spojit s vlnou opevňování venkovských kostelů, vyvolanou tureckým nebezpečím. Ke komparaci se nabízejí např. věže kostelů v Kunčíně, Chornici nebo dosud blíže nezkoumaná věž farního chrámu v Boskovicích. V Bořitově nejsou dnes patrné pozůstatky středověké ohradní zdi kolem kostela. Podle analogií zeď mohla vymezovat hájitelný kostelní okrsek se hřbitovem. V daném případě do fortifikace mohla být začleněna i bořitovská tvrz. V jakém vztahu právě k tvrzi byla nově budovaná kostelní věž není známo. Pozůstatky pravděpodobně středověké ohradní zdi se dodnes v okolí dochovaly u kostela sv. Kateřiny v Kateřině u Blanska, pocházejícího rovněž z konce 15. století.¹¹⁾

Výstavba nové věže bořitovského kostela nejspíše souvisela se stavbou velkého pozdně gotického presbytáře a jižní kaple. Presbytář i obdélnou kapli klene křížová klenba s žebry hruškového profilu s okosením na hranách. Svorníky v presbytáři kryjí štíty s osmicípou šternberskou hvězdou a sedmizubým boskovickým hřebenem. V interiéru zůstaly uchovány nástěnné malby s motivem legendy sv. Jiří a s částí mariánského a christologického cyklu. Malířská výzdoba a erby na klenebních svornících umožňují vcelku přesnou dataci presbytáře. Šternberská hvězda náleží Machně ze Šternberka, manželce držitele panství Černé Hory Beneše z Boskovic v letech 1432 - 75. Výstavba východní části kostela sv. Jiří v Bořitově proběhla za Beneše z Boskovic s možným dokončením nedlouho po jeho smrti (1475). Výmalba těsně následovala a roku 1480 kněžství a jižní kapli světil biskup Vilém z Kolína.¹²⁾

Západní fasáda pozdně gotické věže

Východní líc západního štítu lodí se stopou románské věže (vpravo), nikou románského okénka a pozdně gotickým portálem

Západní věž snad náleží stejné fázi, nemůžeme však vyloučit ani její vznik blíže roku 1500.

Pozdější úpravy věže nebyly rozsáhlé. Kolem poloviny 19. století došlo k novogotické úpravě vstupního portálu a zaklenuí přízemí a patra. Vyšší podlaží věže a novou kručtu zpřístupnilo tehdy šnekové schodiště. Věž zakončila nová římsa se čtveřicí štítů a zastřešila vysoká jehlancová střecha. Nároží dostala historizující omítkovou bosáž. Tuto podobu (bez nárožní bosáže) si věž udržela i po opravě v 60. letech minulého století.

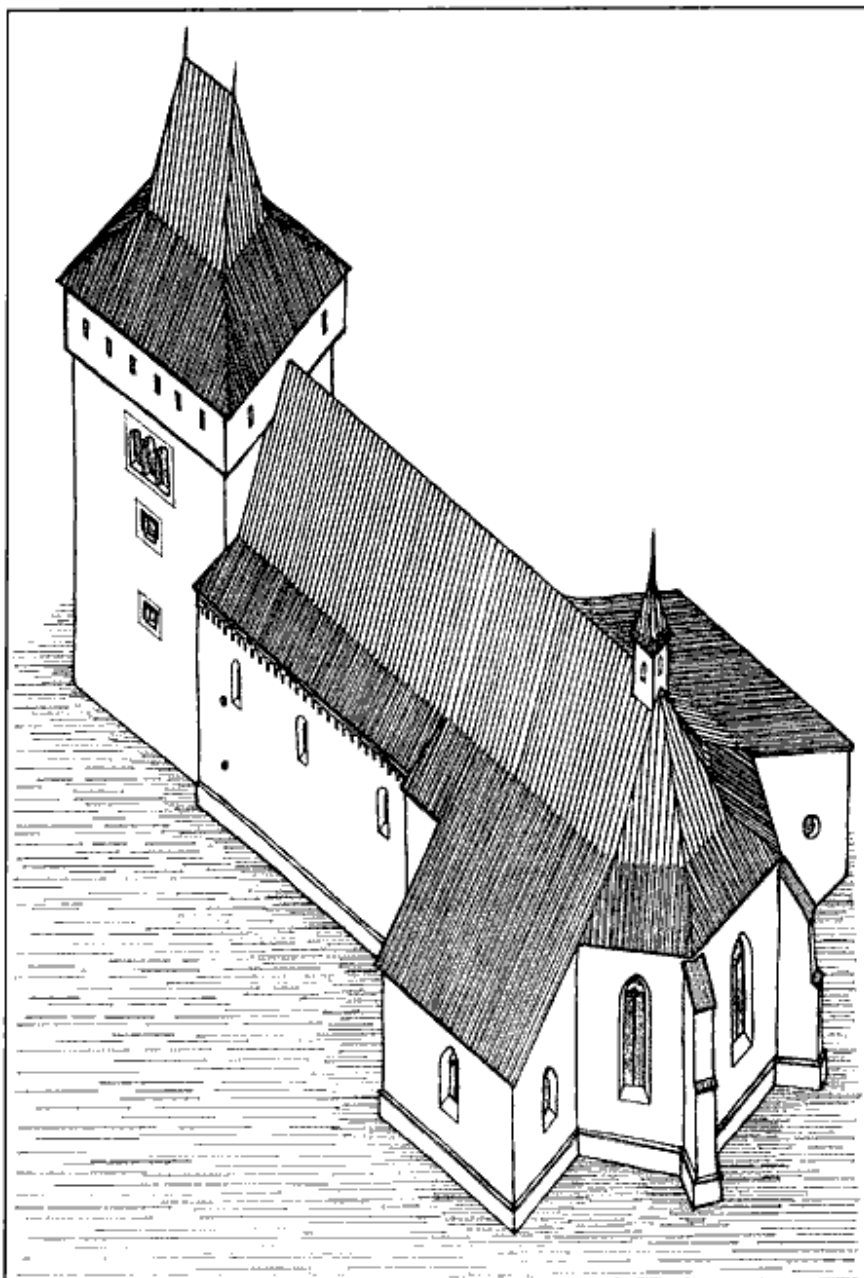
Průzkumem byly zjištěny i další informace k vývoji kostela, které je možno pouze zmínit. Výstavba západní části lodi probíhala ve dvou mikrofázích. V první bylo používáno nižších kvádrů a došlo ke stavbě celé spodní partie lodi a její východní poloviny v plné výši, včetně římsy, zubofezu a vlysu. Západní část v rozsahu tribuny byla postavena pouze do výše její podlahy, tj. po třináctý kvádrův řádek od horní úrovně exteriérového soklu lodi. Po jistém přerušení stavba pokračovala s využitím vyšších kvádrů. Z nich byla zbudována zbývající partie podélných stěn nad úrovní podlahy tribuny i vyšší část západního průčelí se štítem a zvonice. Šikmá technologická spára na rozmezí dvou druhů pískovcových kvádrů je dobře patrná na jižním i severním průčelí lodi.

Nad východní stěnou románské lodi chybí stopy původního štítu. Byl pravděpodobně snesen při stavbě pozdně gotického presbytáře. Přístupný východní líc zdi nemá výzdobu horní partie zdi. Není zde ani otisk původní střechy apsidy. Neomítaně lomové zdivo presbytáře se nad rubem kleneb ke kvádrovému zdivu východní zdi lodi připojuje na spáru.

Patro nad sakristií na severní straně presbytáře původně mělo trámový strop. Mezi kapsami pro uložení jeho trámů je dosud nad dnešní klenbou patrná bývalá interiérová omítka s vápennými nátěry. První patro severního přístavku vzniklo tedy dříve než v polovině 19. století. Stávající cihelnou klenbou byla oratoř opatřena až v souvislosti se zaklenuím lodi roku 1842.

Rovně zakončená koruna zdiva presbytáře i lodi je zvýšena nízkým cihlovým pásem. Ten nese pozednický krov a tvoří konstrukci stávající římsy na exteriéru. Současná úprava koruny zdiva a krov kostela pochází z období klenutí lodi.

Poznámky: 1) J. Wankel, *Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti*. Brno 1984, s. 201 - 206; 2) F. Lipka, *Kostel v Bořitově a památosti jeho*. Časopis

Pokus o rekonstrukci stavu kostela sv. Jiří po polovině 16. stol. Kresby a fotografie autor 2003

Moravského musea zemského XXVII, 1903, č. 1, s. 1 - 13; 3) V. Kratinová, *Gotické nástěnné malby v Bořitově*. *Umění III*, 1955, č. 4, s. 298 - 307; 4) J. Mašín, *Románské malířství. Dějiny českého výtvarného umění*, Praha 1984, s. 123 - 124; 5) Z. Kudělka, *Románská architektura na Moravě. Dějiny českého výtvarného umění*, Praha 1984, s. 80; 6) B. Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, Praha 1994, s. 96 - 100; 7) M. Koudelka - Z. Hasoň, *Hrady okresu Blansko*. Boskovice 1997, s. 10 - 11; 8) J. Vítovský, *Nástěnné malby v kostele sv. Jiří v Bořitově. Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550*, Brno 1999, s. 209 - 211; 9) *Historii Bořítova* podal J. Pilnáček, *Paměti městyse Černé Hory*. Černá Hora 1926. 10) B. Samek, *citace v pozn. 6*, s. 406 - 407; 11) *Opevňováním kostelů v tomto období se zabýval J. Sommer, Čtyři opevněné kostely na Moravskotřebovsku*. *Castellologica bohémica 7*, Praha 2000, s. 225 - 240; 12) J. Vítovský, *citace v pozn. 8*, s. 210.

Výsledky některých záchranných archeologických výzkumů v r. 2002

Petr Sokol

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň, prostřednictvím svého archeologického oddělení zkoumal v roce 2002 také objekty kastelologického zájmu:

Bečov nad Teplou (okr. Karlovy Vary) - archeologický výzkum probíhal v souvislosti s budováním inženýrských sítí v prostoru mezi zámekem a hradem a na hradním nádvoří. Trasa výkopu šla přístupovou cestou (obcházející hradní jádro z východu a severu), v poslední fázi i v ploše nádvoří mezi konírnou, věží s kaplí a bývalým tzv. Pluhovským palácem. Zemní práce porušily terén dosud v převážné míře archeologicky nezkoumaný.

Výkop v celé své délce odkryl pod současnou úrovní povrchu cesty i nádvoří valounovou dlažbu pravděpodobně z 19. století (na horním nádvoří pravděpodobně i dlažbu renesanční), v prostoru cesty zbytky starší kanalizace (sběrné cihlové jímky), srovnání skály v úseku cesty pod východní stranou hradu a především novověké navážkové vrstvy na skalním podloží.

V úseku mezi lesovnou a zámekem byly odkryty zbytky příčně přes cestu jdoucího staršího kanálku zděného z cihel a překrytého žulovými deskami, v době odkryvu zaneseného, který původně ústil do taktéž téměř zaneseného otvoru v obvodové zdi ve východním svahu. Tento kanálek byl v 19. či na počátku 20. století porušen jiným výkopem, v jehož rámci bylo pro potrubí vytesáno místo i lůžko ve skále.

Ve stejné části cesty, tedy východně od hradního jádra v úseku pod lesovnou, se podařilo odhalit i starší povrchovou úpravu tohoto prostoru ztesáním skály a pozdějším zvýšením terénu vrstvou kamenů. Prudký, na směr cesty kolmý sklon skály byl až k východní obvodové zdi vyrovnán navážkami a vznikl tak prostor pro širší cestu východním opevněním.

Podstatné zjištění se uskutečnilo ve spodním, jižním úseku této cesty, v prostoru pod bergfřitem. Pod povrchem cesty a novověkou valounovou dlažbou byly zjištěny v profilu výkopu uloženy (vrstvy či výplň objektů?), které obsahovaly keramiku nejpravděpodobněji z 13. století. Jde tak o první spolehlivý doklad dosud nejstaršího osídlení skalní ostrožny, o doklad osídlení v době, kdy hrad není ještě zmiňován (vznik hradu je kladen do období Jana Lucemburského).

V horním, severním úseku cesty mezi severním nárožím koníren a věží s kaplí bylo výkopem porušeno torzo starší kamenné zdi spojující obě uvedené stavby. Jde o původní, dnes již neexistující severní obvodovou hradbu, jejíž průběh dokumentuje plán hradu z r. 1659. Zbytky této hradby v uvedeném prostoru byly odstřeleny r. 1842. Otisk hradby (včetně jejího ukončení a tím určené výšky) na východní zdi kaplové věže byl rozpoznán při stavebně historickém průzkumu J. Anderleho v letech 2000 - 2001. Na opačné straně cesty byla tato hradba zjištěna v hmotě severní zdi koníren při výzkumu J. Beneše v r. 2000 i pod bergfřitem v r. 1999. Z torza hradby založené na skále se v prostoru dnešní cesty dochovala jen část vnějšího lice u paty zdiva, vnitřní lic

byl zcela zničen. V ohybu cesty pod tímto místem byly zjištěny dvě úrovně kamenné dlažby a zbytky kamenné sutě, vzniklé pravděpodobně zmiňovaným odstřelem zdiva. S odstřelením zbytků hradby souvisí vznik současné podoby tohoto mladšího vstupu na hradní nádvoří a pravděpodobně i zmiňovaná úprava cesty zadlážděním.

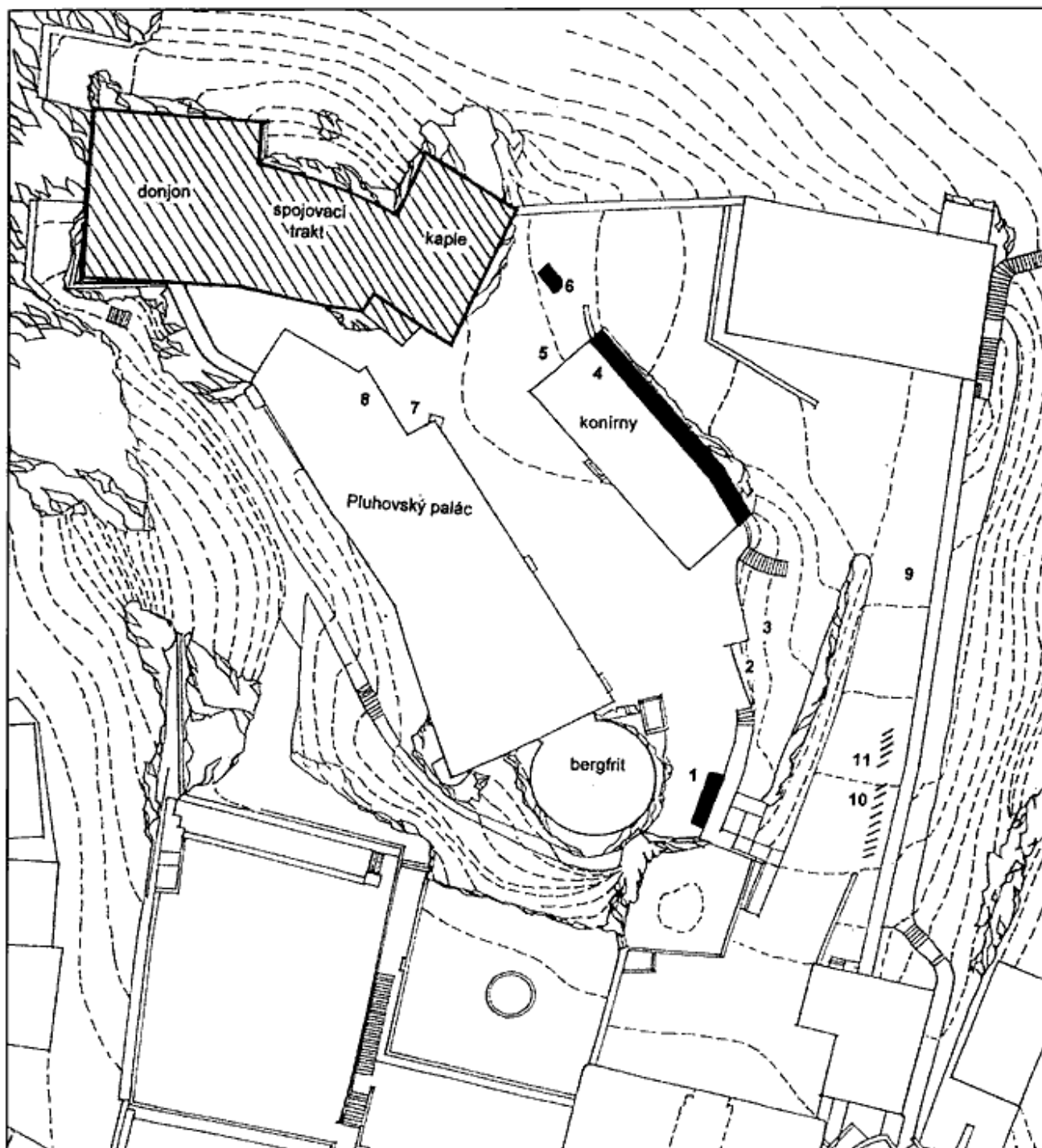
Na nádvoří, v prostoru před konírnami a mezi konírnami a kaplovou věží bylo zjištěno vysoko vystupující skalní podloží, na němž jsou již novověké navážky, mezi věží s kaplí a tzv. Pluhovským palácem však byly nad skalním podloží uloženy blíže chronologicky neodlišitelné odpadní vrstvy se stavební sutí, keramikou a kostmi, které lze nejpravděpodobněji klást do 16. - 17. století. U Pluhovského paláce byla pod betonovými deskami současného povrchu opět valounová dlažba zřejmě z 19. století, ještě pod ní v hloubce cca 70 - 80 cm od současného povrchu byla zachycena i pravděpodobně raně novověká úroveň nádvoří, určená komunikačními vrstvičkami na podloží.

Výkop procházel i do interiéru severozápadní části Pluhovského paláce, kde byla pod vrstvou navážek objevena cihlová dlažba v pískovém lůžku. Dlažba byla pokryta tenkou popelovitou vrstvou, navážky nad ní obsahovaly značné množství stavební sutě a řídké i drobné zvířecí kosti a keramické zlomky z pozdního středověku a raného novověku. Jde zřejmě o původní podlahu této části paláce, postaveného v první třetině 16. století, později překrytou navážkami, zřejmě v důsledku potřeby vyrovnání terénu se zvyšující se úrovní nádvoří.

Z vyhodnocení situací zjištěných nejen v r. 2002, ale i při výzkumu J. Beneše v r. 2000 vyplývá, že v prostoru nádvoří hradu došlo v minulosti k výrazným zásahům. Pravděpodobně v době stavebních aktivit v 16. - 17. století byla značná část plochy nádvoří důkladně zbavena starších nánosů a upravována navážkami. Stejně zásahy pak místy proběhly i v 19. a zřejmě i 20. století, během nichž vznikla současná úroveň hradního nádvoří.

Dolina (okr. Sokolov) - zjišťovací výzkum údajného tvrziště souvisel s tzv. reidentifikací archeologických nemovitých kulturních památek v okrese Sokolov. Vzhledem k relativně nízkému počtu těchto památek v daném okrese byla pozornost více věnována i archeologickým památkám v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek dosud nezapsaným. V případě lokality v Dolině u Krajkové šlo o údajné tvrziště, na jehož existenci bylo dosud usuzováno na základě starších nálezů středověké keramiky a charakteru místa. Jelikož se lokalita nachází již od poloviny 20. století v areálu drůbežárny a do budoucna se zde chystají povrchové úpravy terénu, byl i vzhledem k časové nenáročnosti uskutečněn drobný výzkum, který měl přispět k potvrzení či vyvrácení existence tvrziště.

Lokalita se nachází na k. ú. Dolina u Krajkové, cca 8 km severozápadně od Sokolova, 200 m západně od vsi Doliny (dříve Loch). Domnělé tvrziště je situováno na východní břeh jednoho ze soustavy rybníků na drobné vodoteči. V době výzkumu byl rybník vypuštěn. Vlast-

Půdorysný plán hradu Bečova. Šrafované - jádro tzv. horního hradu, plně - archeologicky ověřený průběh obvodové zdi (1 a 4 - v r. 1999 a 2000 pod bergfritem a v hmotě severní stěny koníren, 6 - v prostoru současné cesty v r. 2002). 2 - raně novověké stavební úpravy v blízkosti původního vstupu na nádvoří (výzkum J. Beneše v r. 1999). 3 - raně novověký kanál (výzkum J. Beneše v r. 1999). 5 - raně novověký kanál (výzkum J. Beneše v r. 2000). 7 - zachycení stratigrafie úrovní nádvoří. 8 - cihlová, pravděpodobně renesanční dlažba v části Pluhovského paláce. 9 - úprava přístupové cesty ztesáním skály a pozdější navýšení terénu. 10 - vrstvy (objekty?) 13. století. 11 - novověký kanál z hradu přes přístupovou cestu.

níkem parcely 155/9 je obec Krajková, pozemek se však nachází v areálu drůbežárny Xaverov holding, a.s.

Na existenci tvrze u vsi patřící k panství Hartenberk bylo pravděpodobně usuzováno díky již dříve nezvěstnému staršímu nálezu (1940?) středověké keramiky při úpravě terénu, údaj o útvaru valového charakteru a zřejmě i charakteru samotné lokality. Vzhledem k tomu, že na lokalitě měly v minulosti proběhnout zemní práce (snižování terénu), které mohly výrazně zasáhnout archeologické situace, a lokalita byla již od 50. let

20. století považována z archeologického hlediska za zničenou, šlo při výzkumu o zjištění stavu případných archeologických situací či zachycení stop jejich dřívější existence.

Na ploše údajného tvrziště, malém poloostrovku v rybníce, bylo položeno 6 sond, které neprokázaly přítomnost osídlení či situace, které by bylo možné dávat do souvislosti s existencí tvrze. Několik desítek centimetrů pod povrchem vystupovalo již skalnaté podloží, v několika sondách byly odkryty pozůstatky recentních

úprav lokality, souvisejících ponejvíce s provozem živočišné výroby.

Naprostá absence jakýchkoli nálezů, které by bylo možné dávat do souvislosti se zaniklou tvrzí, je za předpokladu její existence velmi zážející. Jako pravděpodobnější se zdá, že zde tvrz v minulosti nestávala, čemuž by svědčila i absence zpráv v literatuře (kromě výjimek vycházejících ze zpráv o starších nálezích keramiky). Vzhledem k těmto zprávám o údajných starších nálezích středověké keramiky však nelze existenci tvrže jednoznačně vyvrátit a zcela vyloučit zničení jejich pozůstatků v minulých desetiletích zemními pracemi, které zde byly údajně prováděny. Pokud zde tvrz skutečně stávala, pak její existenci není již možno archeologickým výzkumem prokázat. K výsledkům výzkumu tak patří zjištění o absenci archeologických situací, přírodním původu poloostrovní lokality a o přítomnosti skalnatého podloží již pod současným povrchem.

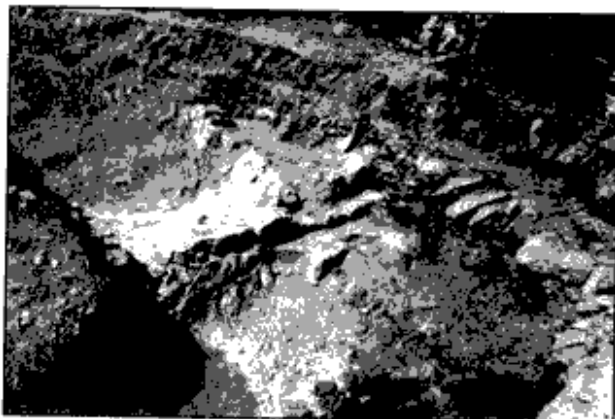
Kynžvart (okr. Cheb) - archeologický výzkum byl vyvolán realizací projektu odvlhčení objektu bývalé hájovny v areálu zámku, západně od zámecké budovy. V dubnu až květnu 2002 v závislosti na výkopových pracích byly dokumentovány výkopy podél objektu po jeho celém obvodu. Na některých nárožích bývalé hájovny bylo zjištěno pod úrovní terénu několik reliktních zdí souvisejících se starší stavební podobou budovy. Vzhledem k absenci datovacího materiálu nemohly však být zdi archeologicky datovány.

V dosažené hloubce od úrovně současného terénu cca 1 m byly zaregistrovány pouze zásypové novověké vrstvy (19. a 20. století). Před čelní východní stěnou byla v profilu v hloubce 80 cm zjištěna popelovitá vrstva a v hloubce 20 - 30 cm i průběh starší valounové dlažby. Ze severovýchodního nároží čelní stěny vycházela v protažení severní stěny východním směrem kamenná zeď s příměsí zlomků cihel o šířce 1,6 m a zjištěné hloubce 1,7 m. Její průběh lze sledovat i v terénu, po několika metrech se terénní hrana lomí v pravém úhlu k severu a směřuje k potoku. Její průběh je v tomto směru rozpoznatelný v délce cca 8 m. Síla zdi, která je částečně s budovou hájovny provázána, by nasvědčovala, že jde o zeď obvodovou, její přesný průběh a účel však není na základě dosavadních zjištění znám.

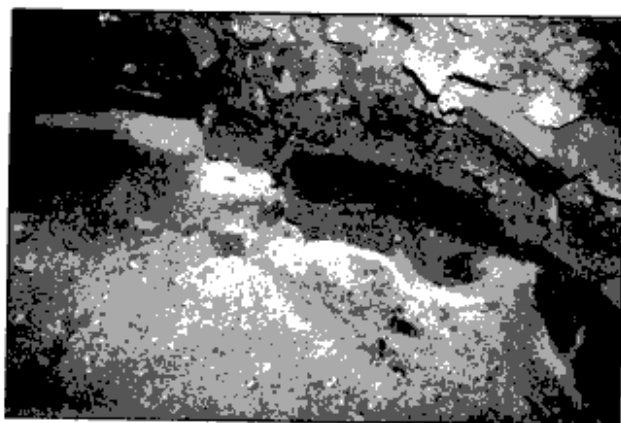
Další výrazná zeď o šířce 2,4 m vychází kolmo od severní stěny hájovny opět směrem k potoku. Zeď byla ke stěně budovy přiložena na spáru. Odkryta byla jen v šířce výkopu - 60 cm a do jeho hloubky - 70 cm. V tomto kamenocihlovém zdivu i ve zdivu severní stěny budovy bylo druhotně použito několik kamenických článků (ve zdivu budovy část snad zkoseného ostění, ve zdi vycházející ze severní stěny budovy článek připomínající podstavec pro kovový kříž(?)). Zbytky drobnějších souběžných zdí vycházely i ze západní stěny budovy u jejího jihozápadního nároží.

Sledován byl i výkop v parku mezi zámkem a bývalou hájovnou, kde nebyly zjištěny žádné archeologické situace, pouze neporušený terén či místy opět navážky z 19. a 20. století.

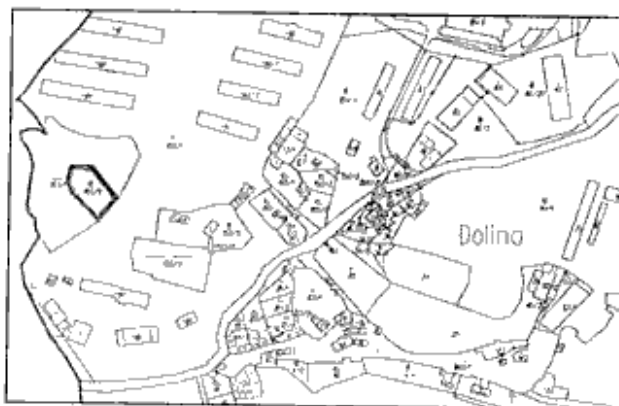
Svinná (okr. Rokycany) - předstihový a záchranný výzkum v areálu tvrže Svinné proběhl v souvislosti s budováním inženýrských sítí. V prostoru bývalého nádvoří a pravděpodobného vstupu do areálu na jižní straně byly položeny 3 sondy: při jižním okraji vchodu

Hrad Bečov, reliktní obvodové hradby mezi konírny a kaplovou věží (foto P. Sokol)

Hrad Bečov, cihlová dlažba v pískovém lůžku v severní části tzv. Pluhovských domů (foto P. Sokol)

Dolina, domnělé tvrziště západně od vsi (zvýrazněno)

do sklepa, před vchodem do budovy západního křídla a při jihovýchodním nároží téhož objektu. V další fázi byly zdokumentovány dva liniové výkopy přes prostor bývalého nádvoří.

První dvě sondy odkryly starší zdiva, v případě sondy v těsné blízkosti boční zdi současného vstupu do sklepa tvrze šlo zřejmě o součást starší vstupní šíje, kterou překrývala pozdější úprava nádvoří z cihlových dlaždic (tzv. topinky), ukončení zdiva zničila záchodová jímka zřejmě z počátku 20. století. U jihovýchodního nároží budovy v místech pravděpodobného vstupu do zaniklé brány byla odkryta změť zdiv bez spolehlivě jasného vztahu k přiléhající části doposud stojícího objektu. Zachycen byl východní líc zdiva vyběhajícího z nároží jižním směrem a severní líc zdi vyběhající z nároží východním směrem.

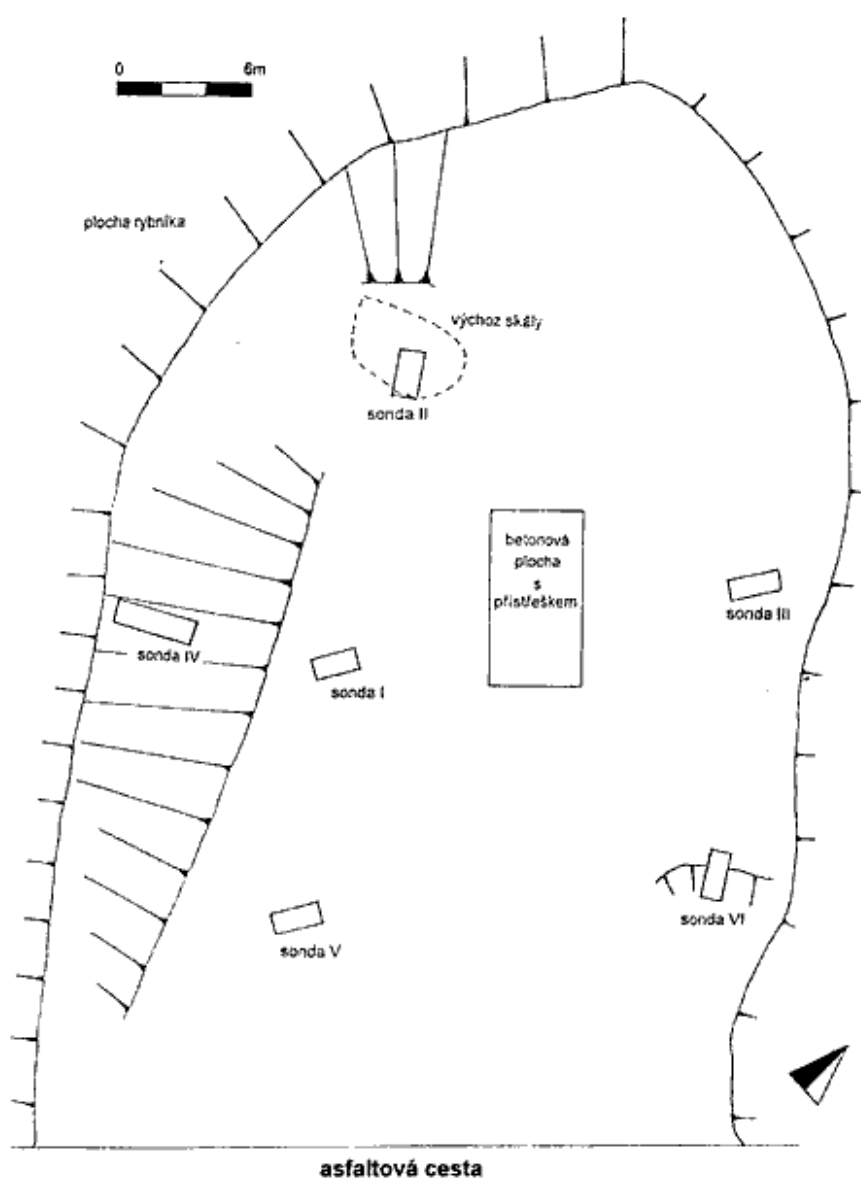
Východně od těchto reliktních zdí se objevil okraj valounového zadláždění s kanálkem, zřejmě vstupu (mostku?) do areálu tvrze.

Výkop pro inženýrské sítě východně od budovy tvrze sledoval vnitřní stěnu již v předstihu zjištěného zdiva, a to v délce několika desítek metrů. Šlo o jižní obvodovou zeď areálu tvrze, jejíž šířka zjištěná u východní stěny budovy činí 1,4 m. Průběh této zdi byl odkryt až k místu, kde se ve vzdálenosti cca 15 m od stávající budovy lomí k severu. Toto jihovýchodní nároží však bylo poničeno starším novodobým výkopem. Odkrytá jižní obvodová hradba byla ze strany nádvoří zajilována. Při vnitřní stěně této hradby byla částečně odkryta vstupní šije i vrcholek valené klenby sklepa, do kterého šije vedla. Začátek vstupní šije byl zničen stavbou novodobé odpadní cihlové jímky, zaplněné stavební sutí i jiným odpadem. Výkop pokračující i za bývalou obvodní zeď odhalil starší svažitou úroveň terénu. Může jít o pravděpodobný příkop při východní straně areálu tvrze, který byl později vyrovnán navážkami. Druhý liniový výkop přes bývalé nádvoří v diagonálním směru prořezal reliktní východní obvodové zdi areálu, určil tak její průběh a potvrdil též jílový charakter prostoru bývalého nádvoří i sklon jeho povrchu před starší vstupní šijí do sklepa dosud stojícího západního křídla tvrze.

Velhartice (okr. Klatovy) - v souvislosti s havarijním stavem vstupního mostu do hradu, jeho odstraněním a záměrem vybudovat most nový, byl proveden archeologický výzkum formou několika sond jak v tělese starého sypaného mostu, tak po jeho odstranění v zázpěru hradního příkopu před vstupní branou.

Na vnější hraně příkopu pod odstraněným mostem byla zjištěna starší kamenná zeď, která podírala most starší než právě odstraněný, a to v místech jeho napojení na příjezdovou cestu proti bráně. Výzkumem byla zjištěna i úplná a původní hloubka (4,8 m od paty brány) a neckovitý profil hradního příkopu před bránou. Při dně příkopu byla odkryta cca 70 cm mocná bahnitá vrstva, ve které bylo zachováno značné množství drobných i velkých opracovaných i neopracovaných kusů dřeva (šindel, klínek, odřezky, větve, kůra), dále keramiky, kosti a dokladů metalurgie (několik typů strusky). Tento odpad je datován do 16. - 17. století. Raně novověké uložení dosedaly přímo na dno příkopu a je tedy zřejmé, že příkop byl ve starších obdobích čistěn, důkladněji naposled právě v 16. století.

V místech předpokládaných pilířů, na které by dosedala padací část starého mostu, byly v příkopu položeny

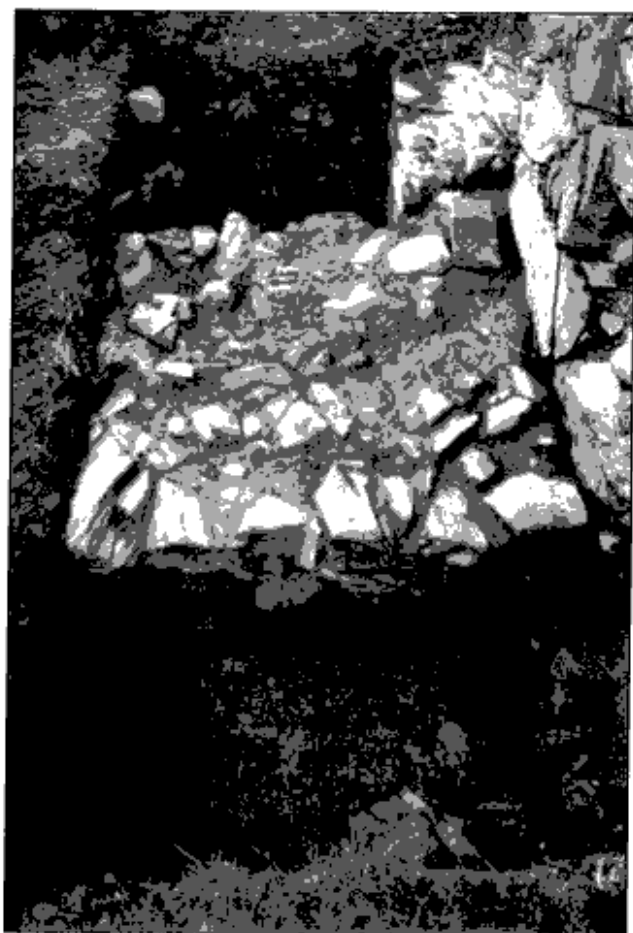

Dolina, plán domnělého tvrziště s rozvržením archeologických sond. Měřeno pásmem, kresba P. Sokol

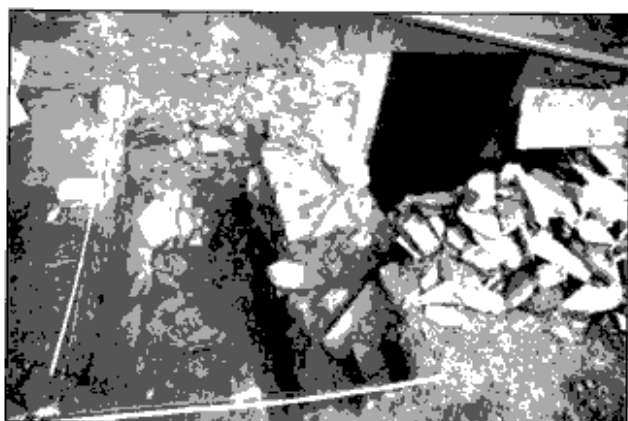
dvě sondy. Okraje sond skutečně zachytily relikty dvou předpokládaných starších kamenných pilířů, zahloubených do zmíněné raně novověké uložení. Pilíře tedy nepatřily nejstaršímu mostu, ale až jeho raně novověké fázi. Podle velikosti i způsobu založení pilířů lze soudit, že pilíře neměly dlouhou trvanlivost. Velmi pravděpodobně byly z lomového kamene jen jejich spodní části, které nesly dřevěné stojky.

Archeologický výzkum tak přinesl poznatky o podobě vstupního mostu v minulosti (opěrná zeď snad středověkého původu na hraně příkopu, raně novověké pilíře), zbudování odstraněného sypaného mostu bylo pak datováno podle ikonografie a několika údajů ve starší literatuře do let 1831 - 1845.

Proplavením materiálu z bahnitě vrstvy s množstvím organického odpadu byly získány makrozbytky (skořápky liskových oříšků, pecky třešňové a višňové), které byly spolu s dalšími vzorky bahnitěho materiálu odevzdány na palynologickou a paleobotanickou analýzu. Ta potvrdila postupné zaplňování příkopu sedimenty a zarůstání vegetací od přelomu 16. a 17. století i široké

Tvrz Svinná, jižní obvodová hradba při východní stěně stávající budovy (foto P. Sokol)

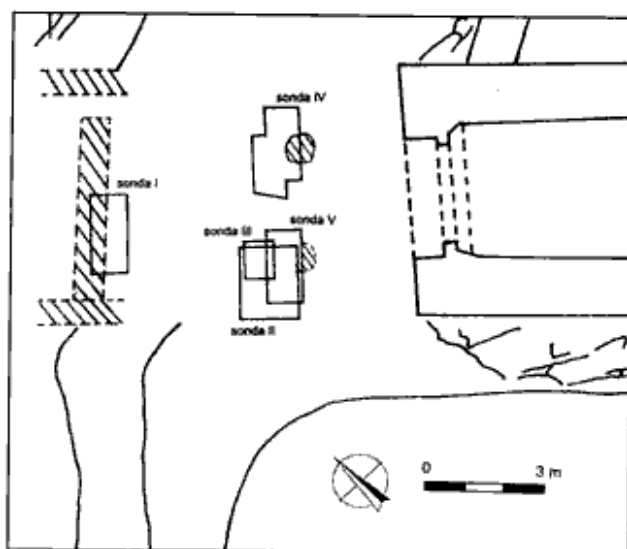
Tvrz Svinná, sonda I/2002, zeď na jíl (vlevo) a boční zeď (na hlínu) vstupní šlfe sklepa (foto P. Sokol)

spektrum bylin a dřevin, včetně jednoho z nejstarších dokladů kaštanu ve střední Evropě z přelomu 16. a 17. století (ve střední Evropě poprvé zmiňován r. 1588).

Nově vybudovaný dřevěný most před vstupní branou do hradu vychází částečně ze zjištění archeologického výzkumu. Zachovává opěrnou kamennou zeď při vnější hraně příkopu (staré zdivo překryto novým dozděním líce a koruny), stojky mostu s kamennými základy jsou umístěny v místech původních pilířů, na nichž se spojovala pevná a padací část mostu. Bahnitá raně novověká uložení byla ponechána u dna příkopu, ale i přesto se část příkopu pod vstupním mostem nyní blíží své původní podobě.

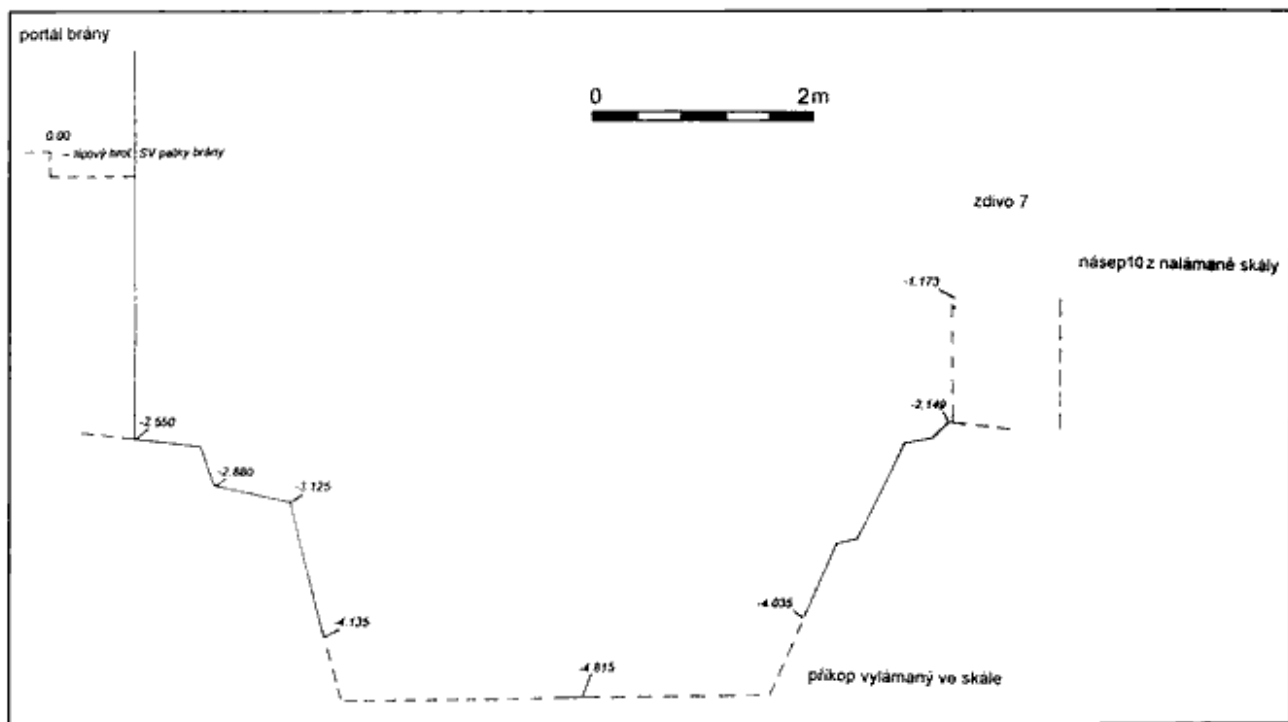

Tvrz Svinná, sonda III - při jihovýchodním nároží u opěráku odkryté kamenné zdi s valounkovou dlažbou s kanálkem ve východní části sondy - původní vstup do tvrze? (foto P. Sokol)

Hrad Velhartice, plán archeologického výzkumu v prostoru před vstupní branou. Šrafovane odkrytá zdiva starších mostních konstrukcí (kresba P. Sokol)

Prameny a literatura : Anderle, J. 2001: Bečov. Stavebně historický průzkum horního hradu, uloženo v NPÚ Plzeň; Beneš, J. 1999: I. etapa archeologického výzkumu hradu Bečov nad Teplou (KV). Zpráva pro investora, uloženo v NPÚ Plzeň; Beneš, J. 2000: II. etapa archeologického výzkumu hradu Bečov nad Teplou (KV). Zpráva o výzkumu, uloženo v NPÚ Plzeň; Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha; Hanzlíková, H. - Hus, M. 1981: Sondážní práce na hradě Velharticích, *Archaeologica historica* 6, 101 - 106; Heber, F. A. 2002: České hrady, zámky a tvrze I. Západní Čechy; Hereit, P. 1994: Sokolovsko a archeologie. 1. vydání. Okresní muzeum Sokolov; Hereit, P. 1996: Katalog archeologických nalezišť na okrese Sokolov; Hus, M. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-83, Praha, s. 193; Hus, M. 1988: Druhý kamenný most na hradě Velhartice, *Ročenka Klubu Augusta Sedláčka*, s. 46 - 53; Kabát, J. - Slepíčka, K. 1959: Archeologický terénní průzkum kraje Karlovy Vary 1956 - 1959, AÚ ČSAV č.j. 4167/59; Kamenická, E. 1989: Velhartice - jihozápadní část hradu, vinopalna, nálezořová zpráva čj. 10/89, PÚ Plzeň, uloženo v NPÚ Plzeň; Ka-

Hrad Velhartice, profil příkopu před vstupní branou (kresba P. Sokol)

Hrad Velhartice, příkop před vstupní branou, sonda III v bahnitě vrstvě u dna příkopu, vlevo na hraně zbytky zdiva staršího mostu (foto P. Sokol)

Hrad Velhartice, sonda IV na dně příkopu, torzo kamenného soklu mostní konstrukce (foto T. Witzovský)

menická, E. 1997: Hrad Velhartice. Závěrečná zpráva o archeologickém výzkumu zjišťovacích sond v severní části přízemí Huertova křídla v r. 1993, PÚ Plzeň, uloženo v NPÚ Plzeň; Kolektiv 1998: Encyklopedie českých tvrzí, Praha; Krušinová, L. 1984: Velhartice - hrad. Hlášení o archeologické činnosti 3/84, KSSPOP Plzeň, uloženo v NPÚ Plzeň; Krušinová, L. 1987: Výzkumy v Čechách 1984-85, Praha, s. 220; Kuča, K. 1998: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, III. díl, Praha; Lancinger, L. - Líbal, D. - Heroutová, M. 1970: Velhartice. Stavebně historický průzkum, SÚRPMO, Praha, uloženo v NPÚ Plzeň; Menclová, D. 1972: České hrady, Praha; Nováček, K. 1993: Hlášení ZČM v Plzni čj. 374/93; Nováček, K. 1995: Předstihový archeologický výzkum na hradě Velhartice 1994. Předběžná nálezo- vá zpráva ZČM v Plzni čj. 436/94; Pelant, J. 1988: Města a městečka Západočeského kraje, Plzeň; Profous, A. 1947, 1949: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I,II, Praha; Sedláček, A. 1997, 1998: Hrady, zámky a tvrze Království českého XI, XIII, 3. vydání, Praha; Sedláček, A. 1998: Místopisný slovník historický království Českého, 2. vydání, Praha; Sokol, P. 2002: Dolina u Krajkové, okr. Sokolov. Domnělé tvrzíště na ppč. 155/9. Zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu v roce 2002, uloženo v NPÚ v Plzni; Sokol, P. 2002: Velhartice - hrad. Zpráva o předstihovém a záchranném archeologickém výzkumu v prostoru mostu před vstupní branou v r. 2002, uloženo v NPÚ Plzeň; Sokol, P. 2004 (v tisku); Velhartice - vstupní most a příkop, Castellologica bohémica 9; Theisinger, H. 1983: Aus dem Egerland. Falkenau - Stadt und Land, Buchloe; Úlovec, J. 2000: Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Praha.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Hrad Klejnštejn

V Hlásce byly v letech 1992 a 1999 zveřejněny tři příspěvky, zabírající se historií a stavební podobou hradu, situovaného na horský výběžek ležící jižně od vsi Kotvina a nazývaného od Sedláčkových dob všeobecně Klejnštejn.¹⁾ Autoři příspěvků se snažili především o přesnější popis pozůstatků hradu a objasnění písemných zmínek. Podrobnější rozbor dochovaných zpráv a povrchový průzkum lokality samé však umožňuje interpretovat výsledky průzkumů podstatně odlišně od stávajícího poznání.

Především je nutno říci, že Klejnštejn patří k hradům, o němž nevíme, kde stával a který písemné prameny zmiňují minimálně. Dosud jsou známy pouze dvě zprávy, které je s ním možno spojit. Jejich výklad je však podstatně složitější, než se soudí. První dosud známá písemná zmínka pochází z roku 1435. Na listině Viléma ze Šumburka z 10. srpna svědčil „Seyffrid von Zaher gesessen czum Klingenstein“, čili Žibřid ze Žďáru sezením na Klingensteině.²⁾ Vzhledem k absenci zpráv zmiňujících se o bližších okolnostech bohužel nevíme, jakým způsobem se Žibřid do držení hradu dostal a jak dlouho jej držel. Nezajímavé ovšem není ani jméno hradu, které podle svědectví tohoto pramene původně neznělo Kleinstein - Klejnštejn (tj. malý hrad), ale Clingenstein - Klingenstein - Klinštejn (tj. jméno, vzniklé ze slovního základu „klinge“ - meč a „stein“ - hrad).³⁾

Poněkud lépe je dokumentována následující zmínka. Zmíněný hrad a statek získal kolem roku 1437 neznámým způsobem Vojtěch z Doupova. Jedním z jeho sousedů byl Vend z Ilburka, držitel hradu a panství Egerberk, proslulý jako nepokojný člověk a násilník, vyvolávající v širokém okolí neustálé spory.

Jeden z četných rozbrojů vedl z neznámých důvodů také s Vojtěchem z Doupova. Vzájemná pře však skončila pro závažný obsah před soudem. Vojtěch totiž obvinil Venda roku 1437, že rozkázal jakémusi Janovi „učiniti jemu škodu bezprávně na jeho dědině na Klejnsteině, tu kdež jemu zlehl hrad jeho i zbořil v mírné zemi, a on naň žádné péče neměl“. V žalobě poukázal na škody, které mu Vend způsobil a které odhadl na 500 hřiven stříbra. V zápisu púhonu ze 17. dubna 1437 bylo stání před soudem určeno na květen, pro Vendovu nepřítomnost, za níž ho omluvil jeho služebník Jindřich Reichher, pak úředníci jednání přesunuli na 15. července. Vend se však k soudu nedostavil ani tentokrát. Podobně jako v prvním případě byl omluven, tentokrát listem samotného císaře Zikmunda Lucemburského, neboť údajně meškal „v jeho službách“. Nicméně soud rozhodl na stání 8. března 1438 ve prospěch Vojtěchův.⁴⁾

Vend byl ve stejné době účasten i v dalších sporech, takže např. současně s Vojtěchem z Doupova ho pohnal k soudu rovněž Vilém ze Šumburka.⁵⁾ Vendův konec byl smutný, neboť jeho nepřítelům se podařilo lstí jej zajmout a uvrhnout do Vilémova vězení, v němž zanedlouho zemřel.⁶⁾

Vraťme se však ke Klejnštejnu. Ze druhé písemné zprávy totiž plyne několik zajímavých zjištění. Kromě faktu o dobytí hradu zaujme jistě informace o tom, že jej provedl z Venda navodu jakýsi Jan (doslova „Janek odnikudž“). L. J. Hanzl se jej pokusil v práci citované v poznámce 1 ztotožnit s Janem Mladým, sídlícím od roku 1434 na nedalekém Vilémově. Janova identifikace je ovšem jistě podstatně složitější. Především je zřejmé, že Janovo označení „odnikudž“ nelze ztotožnit s přídomkem Jana zvaného Mladý, jak L. J. Hanzl soudil. Je proto nutno pokusit se zjistit, zdali označení „odnikudž“ je pouze hanlivým přídomkem člověka bez postavení a majetku, nebo je lze vysvětlit i jinak. A tu se naskytá jistá, velmi závažná možnost.

Na přelomu 14. a 15. století se objevuje v písemných pramenech řada zmínek o členech rodu, používajících přídomek ve tvaru „de Nullis“, „de Nichile“ či „Odnikudž“, což je jen doslovný překlad latinské varianty jména. Tak např. roku 1413

pohnal Jan z Vinařic několik osob pro škody na majetku ve Vinařicích, mezi nimi rovněž Jana z Nového Města pražského, jehož na soudu zastupoval Petr „Odnikudž“.⁷⁾ Petrovými současníky byli Hynek, Václav, Tomáš, Jan, Matyáš a Otík „de Nullis“, kteří pohnali roku 1416 před soud Fridricha zvaného Frycek z Hasištejna a Brus pro 10 kop českých grošů pokuty.⁸⁾ O skutečnosti, že členové tohoto rodu sloužili majetnějším šlechticům, konečně svědčí doklady z let 1410 a 1411, kdy Oldřich a Odolen z Holedče pohnali před soud Viléma ze Žlutice a ze Štédre, který dal rozkaz Janovi de Nullis, jenž jim poté škodil na jejich zboží v Holedči.⁹⁾

Výše uvedené písemné zprávy lze poměrně jednoznačně interpretovat tak, že Janek „odnikudž“ není totožný s Janem Mladým, ale naopak patří ke šlechtickému rodu s přídomkem „de Nullis“ či „Odnikudž“, jehož členové jsou známi z písemných pramenů především z první poloviny 15. věku. Nelze pak ani vyloučit, že Vend z Ilburka si jednoho z nich, výše zmíněného Jana, prostě najal, aby za něho vykonal „špinavou“ práci. Zdali tento Jan je totožný s Janem, sloužícím mezi léty 1410 a 1411 Vilémovi ze Žlutice, nelze samozřejmě hodnověrně doložit.

Závěrem je možno shrnout, že písemné zprávy dokumentují život hradu po dobu tří let. Jestliže pomíneme jemně rozdíl v jeho jménu, způsobené zřejmě písařem dvorských desek (jen těžko lze uvažovat o existenci dvou hradů podobného jména v těsné blízkosti), pak ovšem musíme konstatovat, že se nikterak nezmiňují o jeho poloze. Všichni dosavadní badatelé proto ztotožnili historické údaje s hradem ležícím nad Kotvinou, přičemž důvodem jim byla především jména držitelů Žibřida ze Žďáru a Vojtěcha z Doupova, jelikož obě místa, odkud pocházeli, leží jen několik kilometrů jižněji odtud. Této lokalizaci napomáhalo rovněž jméno škůdce Venda z Ilburka, tehdejšího majitele blízkého hradu Egerberka.

Nečekaný výsledek ovšem přinesl povrchový průzkum lokality. Archeologický materiál nalezený na hradě jak Josefem Milerem a autorem tohoto příspěvku, tak karlovarským archeologem J. Klsákem, lze totiž datovat poměrně přesně do druhé poloviny 13. století s malými přesahy do věku následujícího, v žádném případě však do poloviny 15. věku, z něhož pocházejí písemné zprávy. Znamená to tedy, že hrad Klingenstein - Klejnštejn, doložený prameny k letům 1435 až 1437, musíme hledat jinde, rozhodně však nikoliv tam, kam byl dosud kladen.

Výsledky průzkumu tedy ukazují, že písemné zprávy byly s lokalitou nad obcí Kotvina, jejíž jméno neznáme, spojeny neprávem. Pravý Klejnštejn musíme hledat nejspíše v místech jiného zapomenutého hradu či tvrze, ležícího přibližně půl druhého kilometru jihovýchodně od zaniklého Zakšova, vsi, jejíž zbytky se rozkládají uvnitř Vojenského výcvikového prostoru Hradiště, asi šest kilometrů západně od rovněž zaniklého Doupova. Hradiště oválného půdorysu s osami dlouhými 10 a 15 metrů, obklopené příkope širokým 5 a hlubokým 2 metry, ležící v poli zvaném příznačně „Ödschloss“, popsali poprvé archeologové Josef Kabát a Karel Slepíčka v padesátých letech 20. století.¹⁰⁾ Vzhledem ke vzdálenosti od Zakšova nejde tuto lokalitu ztotožnit se zakšovskou tvrzí, stávající asi přímo ve vsi u kostela. Díky své poloze uvnitř vojenského prostoru toto hradiště průzkumu dosud unikalo. Jako jeden z mála je navštívil zmíněný J. Klsák a nalezl zde keramiku z 15. století, což jen potvrzuje výše uvedené závěry.

Jak všechny výše uvedené údaje naznačují, v budoucnosti bude muset proběhnout především archeologický výzkum obou lokalit, zaměřený na přesné vymezení doby, po níž oba dávno zaniklé hrady „žily“, neboť písemné prameny mlčí. Teprve poté bude snad moci být také bezpečně určeno, jak se jmenoval zpustlý hrad nad Kotvinou a kde vlastně stával z písemných zpráv známý hrad Klejnštejn.

Poznámky: 1) Hefner, Zdeněk, Hrad Klejnštejn, Hláska 4, 1993, č. 1, s. 5. dále Hanzl, L. J., Hrad Kleinstein, Hláska 10,

1999, č. 1, s. 11, a konečně Hefner, Zdeněk, Kleinštejn potfeti, Hláška 10, 1999, č. 3, s. 41 - 42. 2) Státní ústřední archiv - Desky dvorské 33, pag. 355, totéž Schlesinger, Ludwig, Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526, Praha 1876, s. 106 - 107, č. 229. 3) Tak uvádí např. Profous, Antonín, Místní jména v Čechách, Jejich vznik, původní význam a změny. Díl 2 (CH-L), Praha 1949, s. 244 - 245, č. 1 a 2. 4) Desky dvorské Království českého, druhá kniha půhonná z let 1407-1530, ed. Friedrich, G. Praha 1944, s. 498 - 900, č. 755. 5) Tamtéž, s. 500 - 503, č. 756. 6) Sedláček, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl čtrnáctý, Litoměřicko a Žatecko, Praha 1923, s. 73 - 74. 7) Desky dvorské, druhá kniha půhonná, c. d., s. 252 - 253, č. 347. 8) Tamtéž, s. 152, č. 210. 9) Tamtéž, s. 482 - 483, č. 723. 10) Kabát, Josef - Slepíčka, Karel: Archeologický terénní průzkum kraje K. Vary 1956 - 1959. Rukopis uložen v AÚ ČAV pod čj. 4167/59. K lokalitě dále viz nálezo-
vá zpráva čj. 7422/72, uložena tamtéž. O tom, že hradiště znali badatelé již dříve, svědčí nálezo-
vá zpráva čj. 4945/46.

Jiří Úlovec

Veřejná sbírka na hrad

Město Starý Plzeňec zřídilo u České spořitelny účet, na který je možno přímo odeslat částku určenou na opravy, rekonstrukce a konzervaci **hradu Radyně**. Číslo účtu veřejné sbírky na hrad Radyně: 30015-725643329/0800. Finanční částku lze složit též přímo v sekretariátu starosty (Masarykovo nám. 121) a v K-Centru, městská knihovna (Smetanova 932) na sběrací listinu. V souladu s ustanovením paragrafu 4 odst. 1 zákona o veřejných sbírkách je sbírka dle rozhodnutí Krajského úřadu Plzeňského kraje zahájena dne 9. 1. 2004 a potrvá do 30. 10. 2006.

Město Starý Plzeňec a s ním i všichni, kterým záleží na zachování historického symbolu Plzeňska, královského hradě Radyně (Karlskrone), děkuji všem, kteří přispějí na jeho záchranu.

Redakce

Burgstein u Nového Malína

Nový Malín (okr. Šumperk) je do roku 1947 znám pod názvem Frankštát. Ves se poprvé připomíná roku 1350 a v té době zde mohlo již vzniknout opevněné sídlo s dvorem. To postupně zanikalo po roce 1569, kdy se stal statek součástí panství Šumperk.

Asi 2 km východně od kostela v Novém Malíně leží málo známá opevněná lokalita známá též pod názvem Burgstein (Hradní kámen). V písemných pramenech nemáme o této lokalitě žádné zprávy. Její vznik je přibližně datován do 60. let 13. století, tedy o něco dříve, než jsou zmínky o Frankštátu. Vznik opevnění je spojován s ochranou dolů na měděnou rudu v těchto místech.

Výšinná lokalita leží na skalnatém lesnatém ostrohu, vysoko nad pravým břehem potoka, protékajícího Malínskou roklí. Zhruba půlkruhový areál je oddělen na severní, západní a jižní straně od okolí příkopem a valem. Na severu, kde byl

Burgstein, pohled na areál hradu z druhého valu, od severoseverozápadu

Burgstein, situační pláněk

Burgstein, první příkop a val na severu

hrádek nejsnáze přístupný po hřebenu ostrožny, je opevnění zdvojeno. Části příkopů na severu a jihu jsou vysekány do skály a ústí do strmé skalní stěny na východě. Vrcholová plošina, největší délky od severu k jihu cca 30 m, se postupně svažuje do příkopu na západě. Na areálu nejsou žádné výraznější pozůstatky po stavbách. Lokalita je ve své bezprostřední blízkosti přístupná možná původní stezkou, vinoucí se po jihovýchodním svahu Malínského kopce.

Literatura: Plaček 2001, 447 - 448; Kolektiv 1983, 67; Kuča 2000, 519 - 522.

Jiří Synek

Žádost o kontakt

Členka humpolecké pobočky KASu Michaela Žáková (ročník 1984) by se ráda touto cestou seznámila s mladými lidmi, kterým tak jako jí učarovaly doby dávno minulé. Třeba s partou šermířů... Kontakt: Veletrnská 24, 285 06 Sázava.

Redakce

Konference "Krovy - střechy"

Sdružení pro stavebněhistorický průzkum s partnery pořádá ve dnech 8. - 11. 6. 2004 v Třebíči **3. konferenci stavebněhistorického průzkumu "Krovy - střechy"**. Na programu je odborný seminář, exkurze, pracovní kolokvium. Přihlášky zasílejte na adresu Muzeum Vysočiny, Zámek 1, 674 01 Třebíč, informace Jiří Bláha, ARCHISS (kancelář ÚTAM AV ČR), Nám. Zachariáše z Hradce 2, 588 56 Telč, tel. 736609438, e-mail: konference@2roofs.cz, webová stránka: www.svornik.cz.

Redakce

Už jste četli...?

České památky XIV/2003 (časopis pro přátele památek a historie) vyšly ve dvou číslech. Z obsahu č. 1 (A4, 16 stran) - M. Žďárský: Obrazy na hradě Buchlově a zámku v Buchlovicích, s. 3 - 6; D. Stolžová-Stejskalová: Stezka historií Buštěhradu, s. 9 - 12; V. Menčík: Pozvánka na výlet (hrad Krásný Buk), s. 15. Č. 2 (A4, 20 stran) - J. Soukup: Klášter trapistů v Novém Dvoře u Toužimi, s. 2 - 4; J. Anderle: Aktuální vývoj poznání stavebních dějin zámku v Čecovicích, s. 5; P. Mašek: Zámecká knihovna Hřeben, s. 8 - 9; J. Kilián: Historické náhrobníky Kokořinska, s. 11 - 15; P. Šule: Pozvánka na výlet (hrad Andělská Hora), s. 19 - 20. Vydává Český svaz ochránců památek, Mandlova 16, 320 03 Plzeň, kde je možné si zajistit předplatné.

Do knihovny přibyla **Heraldická ročenka 1999 - 2000**, kterou vydala Heraldická společnost v Praze. Z obsahu: P. R. Pokorný: Zmizelá erbovní galerie s. 72 - 126. S. Kasík: Několik poznámek k článku Heraldická výzdoba arkád zámku Moravský Krumlov s. 132 - 135 (A5, 154 str., nevázáno). Dále CD-ROM **Erbovní listiny** Archivu hl. m. Prahy a Archivu Nár. muzea a další CD-ROM Digitální katalog III. oddělení **sbírkový typářů** Archivu hl. m. Prahy. Objednat lze na tel. 236004040, 602132594.

Památky středních Čech 17/2003 č. 2. Vydává Národní památkový ústav odborné pracoviště středních Čech (A4, 88 stran). Z obsahu: V. Razím: K základním otázkám stavebního vývoje hradu v Kolíně nad Labem, s. 28 - 44; J. Žizka: Některé poznatky o dolním hradě na Vysokém Chlumci, s. 45 - 55; P. Kroupa: Nová zjištění z oprav památek na Brandýsku a Říčanskú (zámek v Brandýse n. L.).

David Junek: **Polička - gotické opevnění města**. Vydalo městské muzeum a galerie Polička, Tylova 114, 572 01 Polička. Brožura formátu A5 o 39 stranách je bohatě vybavená především barevnými vyobrazeními, a pojednává, jak už napovídá název, hlavně podrobně o velmi dobře zachovaném městském opevnění. Cena 40 korun. Děkujeme za zaslání.

August Sedláček - Minulost města Mladé Vožice. Knihu v tvrdých deskách o 110 stranách editoval a výběr příloh provedl Alexej Salzman (člen KASu, který také finančně přispěl na vydání publikace), úvodní slovo napsal J. Blüml, v roce 2003 vydalo Město Mladá Vožice pro Památník Mladovožicka. Kniha byla poprvé vydána roku 1870, kdy patronu našeho klubu bylo teprve 27 let. Byla to jeho první kniha a pochopitelně pojednávala o místě jeho rodiště. Druhé doplněné vydání spatřilo světlo světa v roce 160. výročí narození Augusta Sedláčka a panu Salzmanovi děkujeme za poskytnutí výtisku.

Děkujeme také vydavateli J. Müllerovi za poskytnutí výtisku knihy Jiřího Tichánka a Zdeňka Šerého **Šlechtická sídla na Novojiččinsku**. Výpravná kniha na kvalitním papíře (A4, 484 stran) pojednává takřka vyčerpávajícím způsobem slovem i obrazem o hradech, zámcích, tvrzích, svobodných dvorech a drobných středověkých opevnění ve vytčeném regionu. Jsou tu i nově lokalizované objekty kastellologického zájmu. Využity jsou stará vyobrazení a mapy, fotodokumentace, plány, je tu 171 rodokmenů šlechty, 220 erbů, překlady listin. Možno objednat za 750 Kč u: J. Müller - Butterfly, B. Němcové 9, 746 01 Opava (poštovné i balné hradí nakladatelství).

Klubu byla také zaslána ústředním pracovištěm Národního památkového ústavu **Bibliografie památkové péče za rok 1996**, vydaná v Praze 2003 a sestavená J. Dejmkovou (A4, 223 stran). Děkujeme.

Vyšla jubilejní 30. publikace edice Zapomenuté hrady, tvrže a místa od M. Cejpkové: **Choceňské hrady**. Formát A5, 36 stran, barevná a černobílá vyobrazení. Možno objednat na adrese Nakladatelství Ing. Petr Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň.

Redakce

Ve sborníku Budoucnost 2003 obsahující příspěvky z konference o budoucnosti krajiny postižené těžbou, která se uskutečnila 9. a 10. 10. 2003 v Chodově, zaujal příspěvek K. Doubnera a P. Švece **Rekonstrukce areálu Starý Rybník**. Jedná se o informaci o projektu na revitalizaci komplexu zámku, jízďárny, sýpky, dalších hospodářských objektů, ruiny vodní tvrže, kapličky a bývalého parku ve Starém Rybníku (okr. Cheb). Autoři stručně uvádí historii lokality a popisují současný stav staveb. Projekt počítá se statickým zajištěním zříceniny a upravením přístupu, v zámku by měly být zřízeny ubytovací kapacity a restaurace, v hospodářských objektech vzniknou sály pro společenské využití, dílny k řemeslné výrobě a stálá expozice o historii areálu. Budou tu objekty pro chov koní a využitá bude i jízďárna. Počítá se též s rekonstrukcí zámeckého parku. Sborník vydal MIM Consulting s.r.o., Nám. krále Jiřího z Poděbrad 43/494, 350 02 Cheb.

J. Brtek

Z hradů, zámků a tvrží

Informace převzaté z tisku nemusí vždy odpovídat skutečnosti.

Zámek **Nižbor** (o. Beroun) se má stát od poloviny r. 2004 sídlem Informačního centra keltské civilizace v Čechách a na Moravě. Zřizovatelem bude Středočeský kraj. Pro samotnou stavbu zámku je dobré, že už byly z krajského rozpočtu vyčleněny na potřebnou rekonstrukci zámecký prostor cca 4 milióny korun. Kraj má rozpracován dlouhodobý projekt a počítá se i s finanční podporou EU. Mimo jiné musí být vyhotoveny makety významných oppid ve středních Čechách a informační tabule na Závisti, ve Stradonicích a Hrazanech (Právo z 22. 11. 2003).

O vyhořelý zámek **Zahrádky** (o. Česká Lipa), majetek UK Praha, má zájem podnikatel z Norska. Rád by zde provozoval hotel. Pokud se dohodne s univerzitou, mohl by Nor částečně zaplatit rekonstrukci (Mladá fronta Dnes z 9. 12. 2003).

U zámku **Linhartovy** (o. Bruntál) probíhá obnova bývalého zámeckého parku výsadbou nových stromů. Snad se blíží ke konci rekonstrukce zámecké budovy která vyhořela na sklonku druhé světové války při přechodu fronty (informace vyslechnuta v rozhlasu).

V. Lang

Městské muzeum **Polička** (o. Svitavy) uspořádalo 2. 2. - 31. 3. 2004 dotykovou výstavu Doba měst a hradů, koncipovanou tak, aby co nejlépe doplňovala školní učivo. Děti si mohly vzít do rukou repliky mečů, přileb, obléknout si drátěnou košili, dětské brnění, dívky si mohou vyzkoušet středověké klobouky, šaty, děti mohou zkusit psát husím brkem či tkát, shlédnout množství exponátů a poznámky si mohly dělat do sešitu, který na výstavě obdržely.

Východočeské muzeum v **Pardubicích** zve na výstavu "Gotická kachlová kamna z pardubického zámku" 5. 3. - 20. 6. 2004 denně mimo pondělí od 10 do 18 hodin v Kaňkově sálu, Zámek čp. 1.

Redakce

Dosud bezejmenná ulička na předměstí Mariánských Lázní, v bývalé vsi a nyní čtvrti **Úšovice** (o. Cheb), nese od r. 2003 název U tvrže. Upomíná tak na místo, kde v její bezprostřední blízkosti bývalo drobné panské sídlo, poté tvrzíště. Při zpracování návrhu pro Městský úřad historickým oddělením tamního muzea přišla vhod práce J. Úlovce Hradý, zámky a tvrže na Chebsku (Cheb 1998). Dodejme, že ve hře byl i druhý návrh názvu ulice: U tvrzíště. Ten však nebyl akceptován proto, že termín "tvrzíště" se jevil jako příliš odborný a navíc by se prý eizincům, korespondujícím s místními obyvateli, háčky a čárky v adrese špatně psaly. Byl tedy zvolen název stručnější, byť nepřesnější, neboť po tvrzi či opevněném dvorci tu nezbyly prakticky ani terénní stopy. Doufáme, že alespoň název ulice tak o tvrzi u dnešních obyvatel udrží povědomí.

J. Brtek

V roce 2002 byly na hradě **Lipnici** (o. Havlíčkův Brod) prováděny opravy vnitřního lince západní stěny tzv. „Trčkovského paláce“. Při opravě podlahy jedné z okenních nik v druhém

poschodí byly nalezeny zbytky stěpů prořezávaných kachlí a malý „dětský poklad“ (3ks kostěné pišťalky, kamenný prstýnek, dvě menší a jedna větší mince – větší provrtná, malý kousek pergamenu, kousek olůvka). S ohledem na dataci výstavby tohoto paláce (počátkem 16. století) na místě bývalé „Kapituly“ se dá spolehlivě datovat zánik jedněch ze zdobných kamen na hrade. Nálezy tak doplňují pohled na historii a další nalezené artefakty z předchozích prací ze 30-tých let minulého století.

Zásadní změnu zaznamenala i věž Samson. V 1.patře byla odstraněna novodobá keramická dlažba a nahrazena dřevěnou. Odstraněny byly též novodobé nátery na stěnách a klenbách, a doplněna sedátka u oken dle stavebně historických detailů. Prostor tak ztratil novodobou uniformitu a opět hovoří. Opravena byla i navazující prostora strážnice, kde byla položena „topinková“ dlažba. V závěru sezóny došlo k výměně a doplnění točitého schodiště v Thurnovském paláci a to včetně zřízení přístupu do posledního patra věže Samson. Byl tak učiněn první krok pro zpřístupnění těchto prostor.

V roce 2003 byly práce v důsledku vyjmutí objektu z programu záchrany architektonického dědictví omezeny na nezbytné drobné stavební úpravy (oprava střechy krčku, zazdění okna 2. patra vrtáckou aj.).

Pro rok 2004 byly opět objektu přiznány dotace z uvedeného fondu MK ČR. Je tak plánováno pokračovat se stavebním zabezpečením přízemí Trčkovského paláce. Práce by měly vyvrcholit zpřístupněním paláce veřejnosti. *F.Kocman*

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Ve středu 2. června se od 18 hodin koná v restauraci U Vincenta (viz Hláska 2004/1, s. 20) **schůze Rady**. Na programu je posouzení konference Dějiny staveb 2004, rozhodnutí o pořádání dalšího ročníku, stanovení členské ceny Hlásky na rok 2005 a stanovení "desátku" za rok 2004. Zástupci poboček se mohou jak zadání témat, tak i hlasování účastnit písemně.

Redakce Hlásky sděluje autorům, jejichž příspěvky se do tohoto čísla nevešly, že jsou v pořadí. Redakce se domnívá, že by bylo vhodnější psát do Hlásky méně rozsáhlé práce, popřípadě, je-li to možné, je rozdělit do více samostatných článků.

Změny adres, titulů a příjmení je třeba včas nahlásit do ústřední kartotéky členstva vedené Radou.

Slavnostní akce u příležitosti 20. výročí trvání Klubu Augusta Sedláčka proběhla 15. ledna ve stejných prostorech jako založení klubu, v Měšťanské Besedě v Plzni. Každý účastník (57 členů, 31 hostů) obdržel odznak, v předšálí si mohl zakoupit klubové i jiné tiskoviny a shlédnout výstavku dokumentů o klubu. Akcí zahájil úvodním slovem předseda klubu ing. Jan Anderle, následovala kratší přednáška pánů Karla a Knolla o nových zjištěních na hradech Chebska a potom hlavní bod večera, přednáška dr. Tomáše Durdíka o výzkumu Manského domu na Křivoklátě. Dr. Durdík, tak jako při přednášce, již zde proslavil před dvaceti lety, zaujal a nadchl posluchače, které seznámil nejen se zásadními objevy učiněnými při zmíněném výzkumu, ale i s problémy, s nimiž se potýká středověká archeologie v oblasti zpracování a prezentace archeologických nálezů. Následoval večírek v salůnku zahájený přípitkem medovinou, kde si popovídali a zavzpomínali účastníci z Plzeňska s kolegy z Prahy či východních Čech. Za zdařilý průběh akce je třeba poděkovat nejen přednášejícím, ale i organizátorovi ing. Mikotovi a jeho pomocníkům, manželům Novobilským. O akci obšírně referoval místní tisk.

Zpráva o činnosti v r. 2003: Rada zajišťovala vydávání zpravodaje Hlásky, zajistila na něj dotaci města Plzně, čímž mohly být zachovány členské ceny, publikujícím členům byl další ročník poskytován zdarma. První číslo Hlásky bylo o 4 strany rozšířeno. Uspořádala konferenci Dějiny staveb 2003, získala dotace na sborník příspěvků z konference. Kvůli vysokým bankovním poplatkům byl zrušen jeden z účtů Rady.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002 (zaokrouhleno): 105298 Kč. Příjmy: 81367.50 Kč (od poboček na Hlásku 11770, desátek 3150, dar 250, dotace 60000, za autobus na konferenci 5640, úrok 557.50). Výdaje (zaokrouhleno): 132482 Kč (výroba Hlásky 28000, příspěvek na sborníky Dějiny staveb 02 03 90000, na autobus na konferenci 9462.60, kopírování a kanc. potřeby 163.70, poštovné 1009.20, odměna pokladní 1000, vedení účtu 2846.80). Zůstatek: 54183.50 Kč.

Kontrolor účtů J. Světlík *pokladní J. Richterová*

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Pravidelné schůzky se konaly vždy první středu v měsíci. V lednu naposledy v restauraci U junáka, kde promluvil JUDr. Knoll o bojových družinách v předhusitské době se zřetelem ke hradu Skále. V únoru, již v restauraci U Vincenta, přednášel ing. Anderle o vývoji architektury a doplnil přednášku o diapositivu z francouzských hradů. V březnu jsme se v cyklu o architektuře dostali ke gotickým katedrálám.

V roce 2004 oslavili nebo oslaví kulatá výročí členové pobočky: třicátiny Petr Kausek z Klatov, Petr Kodajek z Karlových Varů, Tomáš Makaj ze Strašic, Jaroslav Sládek z Mostu, Marek Starý z Prahy, Mgr. Václav Trantina z Milína a Robert Trnka z Horní Břížy. Čtyřicítka Jiří Fák z Křimic, František Jílek z Písku, Petr Kolář z Rokycan, Dr. Ing. Štefan Morávka z Plzně, Ing. Josef Švandrlík ze Zaječova a Mgr. Lubomír Zeman z Abertam. Padesátiny Ing. Zdeněk Hermsdörfer z Janova n. Nisou, PhDr. Miroslav Hus z Plzně, Hana Mendřecová z Holýšova, Ing. Petr Mikota z Plzně, Jiří Polívka z Kojetína, Zdeněk Procházka z Domažlic a MUDr. Otto Slabý z Plzně-Litic. Šedesátka Akad. mal. Vladimír Havlic z Plzně, Josef Jansa z Kladna, Josef Klán z Lázní Kynžvartu a Václav Kozlík z Plzně. Sedmdesátiny oslaví Josef Smitka ze Svěradic a osmdesátka stále aktivní Jiří Světlík z Plzně. Přejeme zdraví, badatelské úspěchy a ještě hodně let s Klubem.

Ve středu 15. dubna proběhne od 16.30 hod. **jarní členská schůze**, tentokrát ve Velkém klubu (sklepení) radnice na nám. Republiky s programem: stanovení členských příspěvků na další období, vyloučení neplatců, přijímání nových členů, knihovna, diskuse o plánu činnosti a přednáška R. Širokého o výzkumech na Hůrce (plzeňském krajském hradě).

V sobotu 24. dubna se uskuteční **jarní vycházka**. Odjezd z Hlavního nádraží v Plzni v 8.19 hod. směr Č. Budějovice. Lístky si zakupte do stanice Starý Plzenec. Obhlédneme zdejší kostely, podíváme se na hrad Plzeň a do rotundy, na záhadný objekt u Sedlce a navštívíme hrad Radyni, celkem cca 9 km (vede P. Rožmberský). Vezměte příbuzné a přátele a poďte se projít po nejpamátnějších místech Plzeňska! Určitě jste tam už dlouho nebyli.

Tradiční **jarní zájezd** se koná v sobotu 22. května a je směřován tentokrát na Strakonicko. Pod vedením P. Rožmberského navštívíme hrady Strakonice a Střelu, kurii v Radomyšli, tvrze a zámky ve Střelských Hořticích, Oseku, Kbelnici, Řepici, Štěchovicích, Volenicích, Kladrubech a Kalenicích (nenáročně na chůzi). Odjezd tradičně v 7.45 z parkoviště v bývalé Nádražní třídě, návrat do 18.30 hod. Účastníci věnují na zájezd částky: členové 140 Kč, nečlenové 160 Kč, za děti do 15 let 40 Kč. Dary přijímá a rezervace eviduje ing. Čihák (tel. 378035025 do práce, 377537180 domů). Autobus je nutné naplnit, členové i se známými jsou vítáni.

Zpráva o činnosti v r. 2003: Na pravidelných schůzkách mohli jejich účastníci (mimo prázdninové měsíce) vyslechnout přednášky na různá historická témata, oficiální mezischůzky se již patrně pro nedostatek času nekonaly. Jarní vycházka vedla na hrad Mitrvald na Rokycansku, podzimní na Plasko (klášter Plasy, tvrziště Nebřeziny-Semlov). Jarní zájezd směřoval do západní části severního Plzeňska na "drnburky", podzimní do Slavkovského lesa po záhadných lokalitách. Na jarní a podzimní členské schůzi byla řešena (a nedořešena) problematika knihovny,

byly promítány diapositivy francouzských hradů a proběhla přednáška o archeologických zjištěních v areálu plaského kláštera.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002: (zao-krouhlo) 13120.50 Kč. Příjmy: 24508 Kč (příspěvky 17820, na zájezdy 6380, dary 306, za poštovně 12). Výdaje: 24396 Kč (Hláška 7850, desátek 2050, poštovně 6081, zájezdy 8369, kanc. potřeby 46). Zůstatek: 12322.50 Kč.

Kontrolor účtů J. Světlík pokladní J. Richterová

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 - Dejvice.

Zpráva o činnosti v r. 2003: Činnost pražské pobočky KASu sestávala i v r. 2003 z pravidelných klubových schůzek konaných s výjimkou letních měsíců vždy třetí středu v měsíci v budově Státního ústředního archivu na Hradčanech, doplněných celkem 8 odbornými přednáškami s diapositivy. Nejvýznamnější loňskou akcí byl zářijový třídní autobusový zájezd na jižní Moravu a do Dolních Rakous. Členská základna čítala 66 členů nejen z Prahy.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002: 6348.70 Kč. Příjmy: 38990 Kč. Výdaje: 36304 Kč. Zůstatek: 9034.70 Kč. *P. Valenta*

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Dr. J. Doležel, ArÚ AV ČR, Královopolská 147, 600 00 Brno.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002: 1173.90 Kč. Příjmy: 1125 Kč (čl. příspěvky 2003, předplatné Hlásky 2003, publikace Dějiny staveb 2001). Výdaje: 668 Kč (desátek 150, Hláška 2004 400, poštovně 118). Zůstatek (zao-krouhlo): 1631 Kč.

pokladní J. Sadílek

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí.

Zprávy o činnosti a o hospodaření východočeské pobočky za rok 2002 se jejím funkcionářům "zatoulaly" a redakce je obdržela až nyní:

Zpráva o hospodaření v r. 2002: V jedenáctém roce činnosti pobočky nebyl přijat žádný nový člen, z důvodu časové zaneprázdněnosti se k 1. 1. 2002 vzdal členství Bohumír Poláček. Na výroční členské schůzi 14. února 2002 byl tajnou volbou zvolen nový tříčlenný výbor pobočky, který si funkce rozdělil takto: J. Slavík - předseda, J. Čížek - jednatel a J. Černý - pokladník. Mírně se změnilo i složení revizní komise - M. Cejpková (předsedkyně), J. Sigl, a L. Svoboda. V roce 2002 proběhly tradičně čtyři členské schůze: 14. 2. - výroční, 16. 5., 12. 9. a 12. 12. s průměrnou účastí 8,75 členu. Na schůzích byli účastníci opět pravidelně seznamováni s výsledky klubových i soukromých akcí, novou kastellologickou literaturou, s archeologickými výzkumy ve východních Čechách. V rámci schůze 16. května si členové prohlédli obnovovanou královéhradeckou solnici, vystavenou s použitím jedné z budov hradu. Všechny schůze i tentokrát proběhly v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové.

První terénní akcí roku byl automobilový výjezd na Mladoboleslavsko, který se uskutečnil 15. června za vedení Z. Fišery. Bylo navštíveno celkem 9 lokalit: Soleček (tvrziště, kostel), Solec (tvrziště), Dobrá Voda (2 tvrziště), Lhotice (přestavěná tvrz), Zvířetice (zříc. hradu), Houska (hrad), Bezno (3 tvrze), Velké Horky (tvrz), Kovář (zámek). Všech 9 účastníků bylo s programem velmi spokojeno. Druhou akcí měla být podzimní vycházka na Hořicko, která se však pro špatné počasí neuskutečnila a byla přeložena na rok 2003. Z další činnosti můžeme vyzdvihnout účast 5 členů pobočky na konferenci "Dějiny staveb

2002" v Nečtinách. Zazněly zde mj. 3 referáty našich členů. Tři členové i nadále pokračovali v práci ve Sdružení pro záchranu hradu Nistějka, které se však potýkalo se značnými problémy. Zdárně pokračovala i publikační činnost našich členů (Fišera: Hrad a tvrze na Mladoboleslavsku; Wolf: Jan Kolda ze Žampachu; Castellologica bohemia 8: Cejpková, Čížek, Slavík, atd.).

J. Čížek

Zpráva o hospodaření v r. 2002: Zůstatek z r. 2001: 2721.10 Kč (z toho 436.40 na vkl. knížce). Příjmy: 1540 Kč (čl. příspěvky, Hláška). Výdaje: 770 Kč (čl. příspěvky, Hláška, poštovně). Zůstatek: 3054.70 Kč. *J. Černý*

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Dukelská 3975, 760 01 Zlín.

Zpráva o činnosti v r. 2003: Byly podniknuty tyto akce: 4. 1. tříkrálový výstup na hrad Helfštýn, 15. 2. návštěva hradu Cimburku u Koryčan, 5. 4. památky Olomouce s výkladem PhDr. J. Kohoutka (bývalá kapitula Jindřicha Zdíka - tzv. přemyslovský palác, kaple sv. Barbory - místo původního olomouckého hradu kde probíhá archeologický výzkum, návštěva kláštera Hradisko založeného r. 1078). 1. 5. návštěva Kroměříže (zámek, Podzámecká a Květná zahrada). 8. - 11. 5. zájezd do Klodzka a Dolního Slezska v Polsku s návštěvou památek: zříceniny hradů Sczerba a Karpno, středověký zlatý důl v Zlotém Stoku, pevnost a město Klodzko, pevnost Srebrna Góra, hrady Zabkovic Slaskie, Owiesno, Bolków, Swiny, knížecí hrad Grodno, skalní hrad Bolców a zámek Książ nazývaný perlo Dolního Slezska. 1. - 11. 10. podniknuta cesta dvěma automobily za památkami francouzského a španělského Katalánska (hrady, románské kláštery a opevněná města a vesnice). 18. 11. proběhla valná hromada pobočky s promítáním a přednáškou MUDr. J. Hozy na téma románské kláštery Katalánska.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002: 475.20 Kč. Příjmy: 1330 Kč (čl. příspěvky, předplatné Hlásky). Výdaje: 1580.20 Kč (předplatné Hlásky, desátek, poštovně, kopírování). Zůstatek: 225 Kč.

J. Hoza - Z. Sadílek

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec.

Zpráva o činnosti v roce 2003: Jednotliví členové pobočky a další dobrovolníci se scházeli a účastnili provádění údržby a kulturních pořadů na hradě Orlick u Humpolce. Dále byla zajišťována pomoc při zajišťování péče o zříceninu tvrze v Proseči a tvrze Nelechow. V průběhu roku bylo uskutečněno několik šetření - povrchových průzkumů zaniklých lokalit - tvrze ve Vojslavicích, hradu Klosterberk, tvrze ve Specích, zříceniny hradu Chřenovice. Dohodnut postup mapování uvedených lokalit a jejich prezentace. Pobočka se sešla dne 9.5. a jmenovala nové členy do společnosti Castrum o.p.s. a to zástupce za Město Humpolec - Mgr. Romana Brzoně - zpětně k 15.10.2002, dále od 15.10.2003 ing. Bedřich Stejskala, Mgr. Vladimíra Staňka. Tito střídají členy jimž vypršel mandát dle zákona ing. Kocmana, ing. Stejskala a O. Vacka.

Do knihovny pobočky byla přikoupena nová publikace AH, dále radou KAS byl věnován sborník Dějiny staveb 2002. Pobočka čítá 10 členů.

Zpráva o hospodaření v r. 2003: Zůstatek z r. 2002: 2.594,30,-Kč. Příjmy 680,-Kč. Výdaje 890,-Kč. Zůstatek 2.384,-Kč *F. Kocman*

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 6. 2004
(vyjde v první červencové dekádě 2004).**

HLÁŠKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. dubnové dekádě 2004.

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Mikota, redaktor pro internet Roman Bečka (www.volny.cz/klubas). Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Města Plzně. Registrováno pod značkou OK ÚMP 23/1991. 350 výtisků.